

FILOZOFICKO-ETICKÝ ROZMĚR SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY JAKO ŽIVOTNÍ POMOCI

BC. PAVEL JANOŠTÍK

Diplomová práce

2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Pavel Janoščík**
Osobní číslo: **H160277**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Filozoficko-etický rozměr sociální pedagogiky jako životní pomoci**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k problematice sociální pedagogiky jako životní pomoci, etiky v oblasti pedagogiky a výchovy.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Realizace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociální pedagogika. Vybrané problémy. Vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 1994. ISBN 80-223-0817-X.

BENDL, Stanislav a kol. Vychovatelství. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.

DYTRYCH, Jan. MARTÍNEK, Zdeněk. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: GRADA, 1995. ISBN 807-16-91-92-5.

HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-9817-2.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2017

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2018

Ve Zlíně dne 1. prosince 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15. 3. 2018

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolnosti až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Závěrečná práce k tématu filozoficko-etický rozměr sociální pedagogiky jako životní pomoci, je v současné době velice aktuální téma. Sociální pedagogika je velmi obsáhlý obor, který sdružuje hodně kategorií. Důležitý je současný pohled na práci sociálního pedagoga a jeho uplatnění v praxi. Je důležité prozkoumat, jak by mohl sociální pedagog přispět ke zlepšení práce v dětském domově se školou, kde jsou vychovávány děti s poruchami chování, které pochází převážně

z nefunkčních nebo afunkčních rodin. Lze uplatnit nějaký druh spolupráce sociálního pedagoga s dítětem, rodinou, sociálními pracovníky, školou a úřady? Stojí o spolupráci sociálního pedagoga učitelé a vychovatelé v dětských domovech se školou? V čem a jak by jim spolupráce se sociálním pedagogem byla prospěšná a v jakých formách? Tyto a ještě další podrobnosti budou zjišťovány, prostřednictvím kvantitativního pedagogického výzkumu a dotazníkového šetření. Výzkum bude vyhodnocen a budou provedeny závěry a doporučení pro další praktické využití v zařízeních dětských domovů se školou.

Klíčová slova: sociální pedagogika, sociální pedagog, filozofie, etika, rodina, dětský domov se školou, praktická pomoc, edukace.

ABSTRACT

The main topic of this dissertation „Philosophically-ethical dimension of social pedagogy as a quality of life assistance“, is a very crucial topic nowadays. Social pedagogy is a highly comprehensive discipline that brings together a lot of categories. A present-day view at the work of social pedagogues and their application in practice is very important. At the same time, it is also very decisive to examine how the social pedagogue can contribute to improve the work at children's

home with school, where children, with behavioural disturbances, from mostly dysfunctional or affective families are raised. Therefore, a few questions can be raised: would it be possible to apply some kind of cooperation between the social pedagogue and child, family, social workers, school or authorities? Would teachers and educators in the children's homes with school be interested in cooperation with the social pedagogue? In what way, form and how could the cooperation with the social pedagogue be beneficial to them? These and also other particulars are going to be determined using a quantitative pedagogical research and survey. The survey is going to be evaluated and conclusions and recommendations for further practical usage in the children's home with school are going to be made.

Keywords: social pedagogy, social pedagogue, philosophy, ethics, family, children's home with school, practical help, education

Poděkování panu docentu Jaroslavu Balvínovi za jeho čas, trpělivost a ochotu při přípravě a vedení této moji práce. Také bych chtěl poděkovat všem, kteří mi pomohli svými radami, doporučeními k úspěšnému a včasnému dokončení práce.

Motto: „Sociální pedagog jako koordinátor“.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

OBSAH	9
ÚVOD.....	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1. K teoretickým východiskům a základním pojmům	13
1.1. Stav zkoumaného tématu v domácí, zahraniční a cizojazyčné literatuře	14
1.2. Vztah tématu k sociální pedagogice	21
1.3. K základním pojmům.....	23
2. Filozoficko-etický rozměr sociální pedagogiky jako životní pomoci	29
2.1. Sociální pedagogika jako věda	29
2.2. Filozofie sociální pedagogiky.....	30
2.3. Filozofie sociální pedagogiky v dnešní době	31
2.4. Etika sociálního pedagogika	32
3. PROSTŘEDÍ DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU, FOLOZOFICKO-ETICKÉ POJETÍ	33
3.1. Dětský domov se školou	33
3.2. PRÁCE S DĚTMI V DĚTSKÉM DOMOVĚ SE ŠKOLOU	34
II. TEORETICKÁ ČÁST	36
4. Úvod do praktické části.....	37
4.1. Výzkumný problém	38
4.2. Design výzkumného šetření	38
5. Analýza dat	40
5.1. Interpretace dat (diskuse, shrnutí)	71
5.2. Doporučení pro praxi	72
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	79
SEZNAM GRAFŮ	80
SEZNAM TABULEK.....	81
SEZNAM PŘÍLOH	82

ÚVOD

Pracuji v Dětském domově se školou a školní jídelnou v Bystřici pod Hostýnem, jako vychovatel. Téma filozoficko-etický rozměr sociální pedagogiky jako životní pomoci, mě velmi zaujal a to především z důvodů praktické pomoci lidem, kteří pomoc potřebují. V mém případě se jedná o děti, které jsou umisťovány soudy do dětských domovů se školou. Zajímá mě, jaký mají názor na práci sociálního pedagoga pedagogičtí pracovníci, kteří v těchto zařízeních pracují. Jak vidí práci sociálního pedagoga jednak z filozoficko-etického hlediska a také z hlediska konkrétní pomoci při jejich práci s dětmi. První kapitola nás seznámí s teoretickými východisky a základními pojmy. Historicky vychází sociální pedagogika z Antiky, kde se filozofie a etika podílely na změně myšlení, cítění, vnímání a tvorbě nových postojů ve společnosti. V průběhu dalších století zaznamenáváme větší posun k praktické pomoci potřebným. Tuto funkci zastávaly především kláštery a církve. Křesťanské učení lásky k bližnímu, vedlo učence k přemýšlení nad vztahy mezi lidmi, kteří žijí v dané společnosti a začali se více zabírat otázkou jak jim konkrétně pomáhat. Průmyslová revoluce na přelomu 18. a 19. století zapříčinila největší tlak na sociální oblast ve společnosti. Bylo třeba se vyrovnat s celou řadou nově vzniklých problémů. Na to reagovali učenci té doby hlavně v USA, Německu, Polsku a také u nás.

Díla některých významných autorů a jejich filozoficko-etický pohled, jsou rozebírány v kapitole literatura domácí, zahraniční a cizojazyčná. Byly zde zpracovány fakta, které mají vztah, k filozofii, etice, sociální pedagogice a praktické pomoci lidem, kteří pomoc potřebují. Zahraniční zdroje představuje hlavně celá řada sociálních pedagogů z Polska. Je zde zdůrazněn filozoficko-etický přístup dnešní sociální pedagogiky spolu s praktickou konkrétní pomocí. Vysvětlením základních pojmů seznamuji čtenáře s pojmy, které v této práci budou často používány a jsou klíčové. Jedná se například o pojem sociální pedagogika, sociální pedagog, filozofie, etika, praktická pomoc, rodina, dětský domov se školou, edukace. Ve druhé kapitole teoretické části, se zaměřuji na objasnění oboru sociální pedagogiky jako vědy a rozebírám vztah sociální pedagogiky k jiným vědám, jako například pedagogice, historii, teorii výchovy, nebo sociální práce. Zaobírám se zde mimo jiné filozofickými aspekty sociální pedagogiky, etikou sociálního pedagoga a sociální pedagogikou jako konkrétní životní pomoci. Ve třetí kapitole praktické části popisuji prostředí dětského domova se školou, rodinnou anamnézu dětí, které tu jsou umístěny, poruchami kterými děti trpí a způsob práce pedagogických pracovníků s těmito dětmi.

Praktická část této práce se zabývá postavení sociálního pedagoga v dětském domově se školou, jeho spolupráci s pedagogickými pracovníky, kteří zde pracují a vliv spolupráce na výchovu dětí v dětském domově. Kvantitativním pedagogickým výzkumem zkouám, jak učitelé a vychovatelé kteří zde pracují, vnímají sociálního pedagoga, jak by jim mohl v edukaci dětí lépe pomáhat. Také mě zajímá, jaký je filozoficko-etický základ práce pedagogických pracovníků, kteří se dětem snaží pomáhat i po praktické stránce a konkrétní pomoci. Pedagogický výzkum probíhal dotazníkovou formou. Dotazníky byly rozdány ve čtyřech dětských domovech se školou a zúčastnilo se ho 120 respondentů. Cílem bylo mimo jiné zjistit, jak by sociální pedagog mohl konkrétně pomoci učitelům a jak vychovatelům, kteří zde pracují. Jsou zde zkoumány filozoficko-etické postoje pedagogických pracovníků vůči sociálním pedagogům a jednak filozoficko-etický postoj pedagogických pracovníků k dětem v domově se školou. Také zkouám míru konkrétní spolupráce vychovatelů a učitelů se sociálním pedagogem, který v dětském domově se školou pracuje a to v závislosti na době praxe věku. Zjišťuji rozdílnost pohledu na práci sociálního pedagoga u vychovatelů a učitelů, kteří pracují v dětském domově se školou. Na základě sběru dat jsem udělal vyhodnocení dotazníkového šetření, a došel jsem k závěrům, které popisuji ve čtvrté kapitole. Hlavním cílem výzkumu, je ověřit, potvrdit nebo vyvrátit potřebnost a užitečnost sociálního pedagoga při práci s dětmi v dětském domově se školou a ověřit filozoficko-etické cítění těchto pracovníků. Také ověřuji, zda by sociální pedagog mohl působit jako koordinátor spolupráce mezi pedagogickými pracovníky, sociálními pracovníky, kurátory, dětmi, rodinou a úřady. Veškeré informace které jsem v průběhu pedagogického výzkumu zjistil, jsem vyhodnotil a doporučil postupy, způsob práce a spolupráce sociálního pedagoga s ostatními pedagogickými pracovníky. Zjištěné informace, mají přispět jednak ke zlepšení edukačního procesu a větší spolupráci sociálního pedagoga a jiných pedagogických pracovníků s cílem zlepšit edukační proces dětí, umístěvaných do dětských domovů se školou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Teoretická východiska pramení ze zkušeností a praxe sociálních pedagogů, kteří žili, pracovali a podíleli se na výchově, vzdělávání především poválečné generace. Jejich osobní příklad, který byl součástí rozvoje Evropské kultury, se odráží v našich životech. My jsme pokračovatelé jejich myšlenek a činů. Je jistě jiná doba, která nese své specifické problémy, ale prvotní základ je stejný – pomoc lidem, kteří to potřebují a jsou v nouzi. Jedná se hlavně o praktickou pomoc, která je v dnešní době rozmanitá a různorodá. Sociální pedagog pracuje jak s dětmi, tak s dospělými jedinci, kteří z nějakého důvodu nezvládají svoji životní situaci. Také se současná sociální pedagogika zaměřuje na osoby zdravotně znevýhodněné a to především na inkluzivní vzdělávání a začleňování sociálně vyloučených dětí do společnosti.

Mezi základní pojmy, se kterými se v této práci budeme setkávat, patří: filozofie, etika, vzdělávání, výchova, rodina, pedagogický pracovník, sociální vyloučení a dětský domov se školou. Tyto pojmy budou dále rozebírány a objasněny v souvisejících kapitolách.

Ekonomický vývoj společnosti a konzumní životní styl, má za následek narůstající sociální problémy obyvatel. To se odráží na klasickém rodinném uspořádání ve společnosti. Odnáší to především děti, které vzniklou situaci nechápou a nerozumí tomu, že jsou vychováváni jen jedním rodičem. Obrovská rozvodovost a to především krátce po uzavření sňatku je alarmující. Dopady na děti jsou obrovské a zrcadlí se ve školní docházce. Proto je zapotřebí sociálních pedagogů, kteří mohou působit jako koordinátoři mezi dětmi, rodinou, školou, pedagogickými pracovníky, institucemi a úřady. Pomoc ovšem potřebují i rodiče dětí, kteří jsou zpravidla velmi pracovně zaneprázdnění a na svoje děti nemají mnoho času.

O filozoficko-etickém procesu praktické konkrétní pomoci sociálních pedagogů toho bylo hodně napsáno. Proto se v následujících stránkách budeme věnovat autorům a jejich názorům, s konkrétním zaměřením na praktickou pomoc potřebným. Sociální pedagogika ve své krátké historii má celou řadu vynikajících odborníků, jak teoretiků, tak praktiků, kteří dokázali svými životy, že pomoc bližnímu je to nejcennější co naplňuje lidskou podstatu bytí. Vychází z historicko-filozofických základů řeckých myslitelů a přes křesťanskou kulturu a doba obrození vytváří nové myšlení moderní sociální pedagogiky, založené na etických základech a konkrétní pomoci. Proto budeme dále zkoumat literaturu, která nám celou problematiku filozoficko-etických rozměrů sociální pedagogiky ještě více rozvine, upřesní a objasní.

1.1. Stav zkoumaného tématu v domácí, zahraniční a cizojazyčné literatuře

Mezi zakladatele moderní české sociální pedagogiky lze považovat G. A. Lindnera, prvního profesora Karlovy univerzity v Praze, který prosazoval výchovu člověka připraveného žít ve společnosti. Uplatňoval širší chápání výchovy a vlivy společnosti na utváření člověka. Dalším významným představitelem sociální pedagogiky, byl I. A. Bláha, profesor na univerzitě v Brně. Zabýval se sociologií dětství a v díle „*Sociální pedagogika*“ popisuje vliv sociálního prostředí na jedince v praktické činnosti. T. G. Masaryk byl politik, vědec, organizátor veřejného života. Za chybu ve vzdělání považoval orientaci na rozvoj rozumové stránky na úkor citu a vůle. Prosazoval individuální a sociální rozměr pedagogiky. Moderní historie sociální pedagogiky byla tvořena především v Polsku a Německu. Polskou sociálně pedagogickou školu představují hlavně H. Radlinká, A. Kaminki, a R. Wrocziński. Polská škola je zaměřena především na filozofické a praxeologické prvky a na rozvoj sociologie, humanitních a přírodních věd. Zaměřuje se na osvětu, vzdělávání a sociální práci. H. Radlinká je považovaná za zakladatelku sociální pedagogiky

v Polsku. Prosazovala nezávislost národa, demokracii a svobodu. Vlivem empirických výzkumů a společenských potřeb zařadila sociální péči, sociální pomoc a filantropické snahy. A Kaminki orientoval pozornost sociální pedagogiky na mezilidské vztahy, problémové situace a reakci na sociální ohrožení. R. Wrocziński jako profesor na Varšavské univerzitě byl spolutvůrcem polské školy sociální pedagogiky. Zabýval se otázkou, jestli a jak může výchova změnit svět. Kladl obrovský důraz na školu a výchovu, rodinu, lokální prostředí, kulturně osvětové výchovné prostředí.

Významným představitelem německé sociálně pedagogické školy je Mager jako autor pojmu sociální pedagogika. Natorp, který rozpracoval teoretické základy v díle „*Sociální pedagogika*“ nebo Diesterweg, který podporoval tvrzení, že výchova má člověka začlenit do společnosti. Německá sociální pedagogika šla třemi hlavními směry: teoretickým (cíle výchovy ve společnosti), praktickým (orientace na výchovu národa, zanedbanost, pomoc, práce s mládeží, rodinou, skupinou), a empirickým – experimentálním směrem (jsou požadovány empirické argumenty).

Významnými slovenskými představiteli moderní sociální pedagogiky jsou Z. Bakošová, J. Hroncová, I. Emerová nebo A. Škověra. Zlatica Bakošová ve své publikaci *Sociální*

pedagogika, vybrané problémy popisuje jednotlivé situace, kterými se sociální pedagogika zabývá a také zde rozpracovává terminologii se zaměřením na žáky vysokých škol. Ve své další knize *Sociální pedagogika, ako životná pomoc* rozpracovává přeměnu teoretických východisek ke konkrétní pomoci potřebným lidem. Slovenští sociální pedagogové úzce spolupracují s Českou sociálně pedagogickou školou a odráží se to i ve vydávané literatuře.

1.1.1. Literatura domácí

Mezi významné sociální pedagogy poválečné doby, lze zařadit Přemysla Pittera a Miroslava Dědiče. Jaroslav Balvín ve své knize **Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti: Miroslav Dědič a Přemysl Pitter** popisuje, jakými poválečnými zkušenostmi tito dva významní čeští sociální pedagogové procházeli. Byly to velmi silné osobnosti, které nám jsou příkladem do dnešní doby. Dědičův vklad a počín do historického vývoje spočíval především ve výchově dětí jiných národností. Po válce učil německé děti v pohraničním Krušnohoří. Válka v něm vypěstovala špatný pohled na vše německé, a proto to pro něho bylo velmi složité a náročné. Během ročního působení a práce s německými dětmi konstatoval, **že mezi dětmi není rozdílu** (Balvín, 2015).

Přemysl Pitter (1895 – 1976) působil v období převratných změn a stal se mnohorožměrnou českou osobností v době plné převratů a nepokojů. Byl u vzniku nového československého státu v roce 1918 a také žil v době dvou největších totalit v historii. Nacistické 1933 a komunistické 1948. Přesto i v těžkých dobách pomáhal lidem v nouzi, tísní, lidem potřebným. Respektoval humanistické Masarykovy postoje a ve svém životě je dále rozvíjel. Snažil se nad nenávistí, která vládla, vybudovat v duších dětí i dospělých most ke skutečnému evropanství a evropského humanismu. Cílem se mu stalo, aby nad vřavou nenávisti vybudoval v dětských duších, ale i duších dospělých most ke skutečně evropské sounáležitosti lidí a národů. Byl pozoruhodný sociální pedagog především proto, že se dokázal povznést nad tisícileté soupeření s německým duchem národa a pomáhal jak českým, tak i německým a židovským dětem jednak za války, ale také ve složité poválečné době. Byl skutečně **prvním Evropanem**, který vytvářel sociálně pedagogické projekty pro všechny, nezávisle na národnosti.

Miroslav Dědič (nar. 1925). Jeho osobnost se formovala v ohnisku mimořádných událostí dvacátého století a to následkem válečných i poválečných zkušeností. Celým svým životem odpovídal na otázku, jak přispět k humanizaci lidského rodu. Dobře vykonávaná práce učitele, musí mít hluboký morální základ a učitelství vnímal jako poslání a službu druhým lidem a hlavně

dětem. Tvrdil, že učitel může přesahovat svůj vlastní život a může ovlivňovat historii. Ukázal to výchově třídy německých dětí. Jeho nadčasovost a chápání vyšších lidských rozměrů, ho řadí mezi obrovské osobnosti poválečné sociální pedagogiky. Velmi dobře pochopil, že každý lidský jedinec, se vyznačuje svojí jedinečností, která mu dodává jeho identitu. Tato svébytnost však nevyklučuje, ale i zahrnuje nezbytnou vzájemnost. Tvrdil, že plný rozvoj člověka, je neuskutečnitelný bez souběžné kultivace jeho umění žít s druhými a přitom být sám sebou (Balvín, 2015).

Důležitým tématem dnešní doby, je soužití s Romy, jakožto největší minoritou žijící u nás. V průběhu dvacátého století prošli Romové velkým vývojem. Jejich početnou předválečnou populaci razantně snížil nacistický režim. Také po válce to Romové neměli jednoduché. Nebyli zvyklí se pravidelně vzdělávat a pomoci v tomto duchu se od majoritní společnosti nedostávalo. Všude přítomný rasismus, bránil rozvoji Romů a jejich osobností. Významným počinem bylo založení Mezinárodního romského centra v roce 1997 v Brně. Jedním z cílů této organizace, bylo tlačit na parlamenty vlády jednotlivých zemí, prostřednictvím Rady Evropy, aby konečně začaly činit a jednat. V dnešní době lze říci, že se s romskou minoritou pracuje, ale je to velmi složitý a hlavně dlouhodobý proces. Stále v některých lidech přetrvává rasismus a nesnášenlivost.

Sociální pedagogika po roce 1989 zaznamenala převratné změny. Začala se více orientovat na objekt výchovy, materiály a prostředky výchovy, instituce a výchovné zařízení, cíle výchovy, filantropické a charitativní aspekty s cílem konkrétní pomoci. Po roce 1990, se objevila celá řada vynikajících autorů a teoretiků sociální pedagogiky, kteří úspěšně navázali na prvorepublikovou tradici. Jsou to například B. Kraus a jeho transdisciplinarita, S. Klapilová se zabírala teorií a historií, J. Semerád věnoval pozornost sociální patologii, D. Knotová poradenstvím nebo J. Němec rozpracoval teorii multikulturalismu.

Sociální pedagogika je součástí pomáhajících profesí. Jiří Jarkovský ve své knize **Etika pro pomáhající profese**, se zabírá otázkami týkajícími se podstaty člověka a zaměřuje se na základní pojmy související s etikou, vztahem k sobě samém a okolnímu světu, životu. Také se zabírá otázkou problémů spojených s výkonem pomáhajících profesí a dává do souvislostí pomáhající profese a náboženství. Kritizuje zde především společenské nešvary jako například: politiku bez zásad, bohatství bez práce, požitky bez kontroly svědomí, vědění bez charakteru, obchod bez morálky, vědu bez humánnosti, službu bohu bez oběti. V souvislosti s vrstvami, formami

a dimenzemi bytí člověka, se autor zaměřuje na proces humanizace, socializace a zejména personalizace člověka, kde se uplatňuje množství vztahů, vlivů a proměnných, jehož jsou schopny

proces podstatným způsobem ovlivnit a pozměnit. Základ etiky v pomáhajících profesích je čerpán z filozofického myšlení starých Řeků. Například Platonova učení o třech částech duše, nebo Aristoteles zabývající se duší, která formuje tělo, neboli že tělo je nástrojem duše. V psychologické rovině použil Sigmund Freud jednotlivé dimenze bytí člověka jako ID, EGO a SUPEREGO. V souvislosti s etikou u pomáhajících profesí se často vyskytuje pojem morálka. Tento výraz lze etymologicky odvodit od latinského slova „mos“, plurálu „mores“ čemuž odpovídá české mrav, zvyk, obyčej, nebo způsob. Z toho vyplývá, že morálka je soubor uznávaných mravních norem, vyplývající z určitého chápání mravních hodnot, z jejich povahy i hierarchie. Morálka hodnotí lidské chování z hlediska dobra a zla, a to v porovnání s lidským svědomím. Základem přirozené morálky je obecně řečeno povinnost, aby člověk byl člověkem, se vším, co k tomu patří, v duchu univerzálně přijímaného pravidla, **nečinit jiným to, co nechci, aby bylo činěno mně.**

Mravnost je pojem, kdy člověk jedná mravně tehdy, pokud jedná ve shodě se svým svědomím. Mravnost úzce souvisí s charakterem. Charakter představuje trvalý rys osobnosti člověka, projevující se v jeho jednání tak, že je v souladu s přijatelnými pravidly a hodnotovým systémem daných příslušnou morálkou. Nedílnou součástí profesní etiky, jsou normy a zákony. Jsou přímo nutnou podmínkou lidsky důstojného funkčního soužití ve všech sférách společnosti k přechodu od subjektivní morality k mravnosti. Velmi důležitou oblastí výchovy k morálce a mravnosti je sebevýchova a autoregulace. Sebevýchovu definuje Jankovský jako **dokončovací práce při utváření osobnosti.** Při práci v pomáhajících profesích sebevýchova, úzce navazuje na budování a utváření osobností lidí, kteří pomoc potřebují, a jedná se o praktické konkrétní kroky, jak potřebným lidem pomáhat. O tom pojednává kniha **Sociální práce v praxi** (Jankovský, 2003).

Všechny teoretické roviny jsou lidem k ničemu, pokud se vše neodrazí v praktické pomoci lidem. Kniha **Sociální práce v praxi**, je přesně tou knihou, která nám pomůže se podívat na situaci potřebných a jejich konkrétní životní situaci, prostředí ve kterém žijí a vyrůstají. Jedná se o sociální práci se zneužívanými, týranými, zanedbávanými dětmi a jejich rodinami, sociální práce s osamocenými rodiči, s rodinami v rozvodu sociální práce s mnoho problémovými rodinami po rozvodu, sociální práce s e zdravotně znevýhodněnými, mentálně postiženými, sociální práce s duševně nemocnými, starými lidmi, sociální práce s lidmi umírajícími v hospici, s uživateli drog nebo oběťmi násilí v rodině. Praktická sociální práce se také týká žen, které poskytují placené sexuální služby, práce s rizikovou mládeží, nezaměstnanými, lidmi bez přístřeší, nebo práce s uprchlíky. Je to opravdu různorodá a mnohotvárná činnost. Nicméně je to činnost potřebná a užitečná. Každá činnost nese svoje specifika a vyžaduje od sociálního pedagoga specifickou

činnost a službu. Důležitou součástí jsou preventivní programy, které by měly předcházet patologickým jevům ve společnosti. Výraz prevence lze označit, jako působení na lidi, kteří se nikdy ničeho špatného nedopustili a jedná se o předcházení a eliminaci nežádoucích jevů ve společnosti, ať již byly vyvolány jakýmkoli spouštěčem. Velkým problémem zůstává sociální vyloučení některých skupin, které si nemohou samy pomoci a spoléhají na pomoc společnosti. Pavel Říčan ve své knize „Psychologie“ popisuje, jak biologické faktory působí na psychiku člověka a jak psychika, ovlivňuje biologické procesy. Také zahraniční sociální pedagogové rozšířili svými díly pokladnici vědění evropské a světové sociální pedagogiky (Říčan, 2005).

1.1.2. Literatura zahraniční

Tématem filozofie, etiky a praktické pomoci v rámci sociální pedagogiky se zabírají různí autoři. Například filozofické témata se objevují od počátku moderních dějin. Sókrates, Platón, Herakleios, Hypokrates a ostatní učenci té doby přemýšleli o postavení člověka v tehdejší společnosti, etických normách a konkrétní pomoci lidem v nouzi. Mezi potřebné té doby patřili nemocní, sirotci, vdovy a také lidé bez přístřeší. V tehdejší době byly také různé sociální vrstvy, které se potýkaly s celou řadou specifických problémů. Postupem doby, se společnost měnila a utvářela. S vývojem společnosti, se měnily i jednotlivé sociální aspekty. Největší rozmach zaznamenáváme počátkem 19. století rozmachem manufaktury. Mění se sociální struktura obyvatel a to především rozvojem průmyslové výroby. Vrostly nároky na jednotlivce a celé rodiny. Proto vzrostla poptávka po nových vědních oborech, jako například sociologii, psychologii, medicínou, ekonomikou, etikou a sociální práci. Nástupem moderních technologií, vzrostla potřeba kvalitního a specializovaného vzdělávání a to jak dětí, tak dospělých. Také vzrostla potřeba celoživotního vzdělávání. V důsledku různorodé a rozmanité činnosti člověka, nastává potřeba propojení různých vědních oborů na základě vědeckých poznatků v oblasti pedagogiky, filozofie, etiky, ekonomiky, sociologie, psychologie a sociální práce. Tyto kritéria splňuje sociální pedagogika.

Sociální pedagogika zaznamenala obrovský rozmach a vývoj po průmyslové revoluci, jako odezva na narůstající problémy ve společnosti. Vytvářely se různé směry a proudy, vytvářela se terminologie.

Mezi neznámější německé osobnosti patřil například Mager, autor pojmu *sociální pedagogika*. Natorp rozpracoval teoretické základy v díle „Sociální pedagogika“. Disterweg tvrdil, že výchova, má člověka začlenit do společnosti. V Německu, se rozvoj sociální pedagogiky ubíral ve třech směrech – teoretickém, praktickém a empirickém.

Mezi významné polské představitele sociální pedagogiky patřil Wrocziński, je považován za spoluvůrce polské sociální pedagogiky. Zajímal se hlavně o léčebnou pedagogiku a kompenzační činnosti vedoucí k vyvážení organických poškození. H. Radlinská je považována za zakladatelku sociální pedagogiky v Polsku. Do své práce vlivem empirických výzkumů, zařadila sociální péči, sociální pomoc a filantropické snahy. A Kaminski, orientuje svoji pozornost na mezilidské vztahy a problémové situace.

1.1.3. Literatura cizojazyčná

Sociální pedagogikou a jejími filozoficko-etickými vlastnostmi se zabývá nejen domácí a zahraniční literatura, ale také literatura cizojazyčná. Významné díla jsou napsaná například v angličtině, slovenštině, polštině nebo maďarštině. Pro tuto práci jsem si vybral slovenský text docentky Zlaticy Bakošové, která je na Slovensku i v Česku uznávanou sociální pedagožkou. Její publikace, jsou z velké části zaměřené na konkrétní životní pomoc potřebným, sociálně vyloučeným spoluobčanům se zaměřením na výchovu pro život.

Výchova je účinná tehdy, když respektuje celkový vývin osobnosti, respektuje individualitu, dává možnost volby, není jediná a akceptuje vlivy nepřímého výchovného působení. Společnými rysy ve snaze o výchovu jsou směry k dobré přípravě pro život. S otázkou proč vychovávat pro život, souvisí i otázka místa člověka v životě, jaké uznává hodnoty a jakým způsobem prožívá životní události. Tvrdí, že člověk je na světě proto, aby plnil životní poslání, přijímal a rozdával lásku, nabyl vzdělání, vytvářel hodnoty a zlepšoval život. Toto všechno i jiné úkoly, může člověk plnit v souladu s okolním prostředím, které mu přináší velké množství podnětů. (Bakošová, 2010).

Autorka tvrdí, že výchova je umění založené na důvěře v osobnost, její schopnosti, na objevování skrytých, nepoznaných disciplín, na jejich rozvíjení, kultivování. Je to umění přesvědčit nenásilně, ne manipulací, ale argumentací, které vedou ke zvnitřnění, že je zapotřebí mít cíle v poznání světa, jiných lidí i sebe sama. V životě se vyplatí mít jasnou hierarchii hodnot, kultivovat sebe sama, rozvíjet personální a sociální stránku svoji osobnosti. (Bakošová, 2010).

Sociální pedagogikou a jej filozoficko-etickými vlastnostmi sa zaoberá nielen domáce a zahraničné literatúra, ale aj literatúra cudzojazyčná. Významné diela, sú napísané napríklad v angličtine, slovenčine, poľštine alebo maďarčine. Pre túto prácu som si vybral slovenských text docentky Zlaticy Bakošové, ktorá je na Slovensku i v Česku uznávanou sociálnou pedagožkou. Jej publikácie, sú z veľkej časti zamerané na konkrétnu životnú pomoc potrebným, sociálne

vylúčeným spoluobčanom, zo zameraním na výchovu pre život. Výchova je účinná vtedy, keď rešpektuje celkový vývin osobnosti, rešpektuje individualitu, dáva možnosť voľby, nie je jediná a akceptuje vplyvy nepriameho výchovného pôsobenia. Spoločnými črtami v snahe o výchovu, sú smery k dobrej príprave pre život. S otázkou prečo vychovávať pre život, súvisí aj otázka miesta človeka v živote, aké uznáva hodnoty a akým spôsobom prežíva životné udalosti. Tvrdí, že človek je na svete preto, aby plnil životné poslanie, prijímal a rozdával lásku, nadobudol vzdelanie, vytváral hodnoty a zlepšoval život. Toto všetko aj iné úlohy, môže človek plniť v súlade s okolitým prostredím, ktoré mu prináša veľké množstvo podnetov. (Bakošová, 2010). Autorka tvrdí, že výchova je umenie založené na dôvere v osobnosť, jej schopnosti, na objavovanie skrytých, nepoznaných disciplín, na ich rozvíjanie, kultivovanie. Je to umenie presvedčiť nenásilne, nie manipuláciou, ale argumentáciou, ktoré vedú ku zvnútorneniu, že je potrebné mať ciele v poznaní sveta, iných ľudí i seba samého. V živote sa oplatí, mať jasnú hierarchiu hodnôt, kultivovať seba samého, rozvíjať personálne a sociálne stránku svoju osobnosti. (Bakošová, 2010).

Anton Makarenko (1888-1939) se stal významným ruským predstaviteľom sociálnej pedagogiky. Medzi jeho významné diela patrí: O výchove, Pedagogická poéma, Vlajky na vežích. Měl o výchově a vzdělávání jiné, inovativní a pokrokové představy. Ty se také snažil uplatňovat ve své pedagogické praxi. Sám se vzdělával po celý svůj život a měl velký přehled o různých vědeckých disciplínách. Je to patrné z dotazníku, který sám vyplnil.

Z Makarenkova dotazníku: „Astronomii znám dobře ... orientuji se v obecné biologii. Povšechné teze o moderní filozofii a chemii znám dobře, skvěle ovládám zeměpis, zvláště průmyslový a srovnávací. Dobře se vyznám v ekonomické politice ... Dějepis je mým oblíbeným předmětem. Z psychologické literatury jsem přečetl vše, co vyšlo v ruštině. Velmi rád mám krásnou literaturu. Z moderní literatury znám a chápu Gorkého ..."

<http://novysmer.cz/index.php/spolecnost/1859-kdo-byl-anton-makarenko>

Антон Макаренко (1888-1939) стал важным российским представителем социального педагога. Его основные работы включают: «Об образовании, педагогической поэме, флаги на башнях». У него были разные, инновационные и прогрессивные идеи об образовании и обучении. Он также пытался применить в своей педагогической практике. Он был образован на протяжении всей своей жизни и имел глубокое понимание различных научных дисциплин. Это видно из анкеты, которую он сам заполнил. Из анкеты Макаренко:

«Я хорошо знаю астрономию ... Я ориентируюсь в общей биологии. Тщательные теории современной философии и химии я хорошо знаю, я занимаюсь географией, особенно индустриальной и сравнительной. Я хорошо знаком с экономической политикой ... История - мой любимый предмет. Из психологической литературы я читал все, что вышло на русском языке. Я люблю красивую литературу. Из современной литературы я знаю и понимаю Горького ... »

1.2. Vztah tématu k sociální pedagogice

Filozofie, etika a životní pomoc, jsou nedílnou součástí sociální pedagogiky. Pomoc lidem v různých životních situacích, má hluboké filozofické kořeny. Od počátku lidských dějin byli lidé, kteří pomáhali potřebným, ale také byli lidé, kteří pomoc druhých potřebovali. Byli to staří nebo nemocní lidé, sirotci, vdovy a také lidé, kteří svůj životní úděl nezvládali. Ti, co pomáhali druhým, se řídili nepsanými etickými pravidly. V dnešní moderní době, se etický kodex prolíná do všech oblastí pomáhajících profesí. Stejně je tomu i v sociální pedagogice. Sociální pedagog musí mít právní povědomí, musí vědět kdy, jak, komu a proč má pomáhat. Důležitou součástí jeho práce je praktická pomoc plynoucí z jeho kompetencí. Moderní doba vyprodukovala celou řadu problémů, se kterými se lidé dnešní doby musí potýkat. Pomoc je zaměřená především na lidi bez domova, zdravotně znevýhodněné, přestárlé a nemocné lidi, ale také je pomoc zaměřena na drogově závislé, alkoholiky, minority ve společnosti a romskou populaci. Rozpadem tradičních hodnot, se středem zájmu sociálních pedagogů stává rodina. Rodina funkční, disfunkční i afunkční. Velký dopad rozpadu rodin má vliv především na děti, které jsou vychovávány jen jedním rodičem, nebo jsou ve střídavé péči. Pro děti týrané a zneužívané se oficiálně zavedlo označení (CAN) – syndrom týraného a zneužívaného dítěte (Špatenková, 2017, s. 209). Rodinám, které nezvládají výchovu dětí, kde dochází k zanedbávání výchovy, týrání a zneužívání, jsou děti soudně odebrány a přemístěny do dětských domovů. V odborné literatuře děti vykazující poruchy chování, agresivitu, toulky, šikanu jiných dětí, sebe poškozování, alkoholismus a drogovou závislost, jsou soudem umisťovány do dětských domovů se školou. Zde je velké pole působnosti pro práci sociálního pedagoga. Může pracovat s dítětem individuálně, ale také může pracovat s rodinou dítěte, sociálními pracovníky, školou a úřady. Odpovědnost sociálního pedagoga je velká. Pracuje s dětmi, které prošly na svůj mladý věk velkými negativními zkušenostmi z rodiny a svého okolí. Zažily týrání, verbální a neverbální útoky, ponižování, bití, hlad a mnohé byly i zneužívané. Je pro ně těžké najít důvěru v dospělé. Mnohé děti trpí citovou deprivací z nedostatku lásky rodičů. To je dělá chladnými a necitelnými. Proto s takovými dětmi musí sociální pedagog pracovat opatrně, citlivě a obezřetně. Také musí být na vysoké profesionální a kompetentní úrovni. Musí uznávat filozoficko-etický rozměr svoji práce s dětmi, které mu byly svěřeny. Velkou pomocí sociálnímu pedagogovi jsou mnohé příklady práce významných osobností v této oblasti, které mu jsou vzorem v chování, postojích, práce, filozoficko-etických zásad a norem.

1.3. K základním pojmům

1.3.1. Sociální pedagogika

Dnešní sociální pedagogika, má hluboké kořeny ve starověku. V Řecku a Římě se rozvíjely myšlenky na uspořádání rodiny, společnosti a formuloval se názor na stát, jakožto instituci, která lidi sdružuje, zastupuje a řídí. Důležitou součástí tehdejšího života, bylo vzdělávání a výchova s návazností na sociální oblast a oblast životní pomoci potřebným skupinám obyvatel. Mezi významné myslitele té doby patřili například Sókrates, Platón, nebo Aristoteles. V pozdějších dobách křesťanství, se o sociální záležitosti starali především duchovní, kněží a kláštery. Mezi významné představitele a zakladatele moderní sociální pedagogiky, patřili například Jan Jacques Rousseau, nebo Johan Henrich Pestalozzi, který byl často označován za prvního sociálního pedagoga a to především pro jeho praktické zaměření.

Miroslav Procházka ve své knize „*Sociální pedagogika*“ označuje tuto vědu, jako poměrně mladou vědní disciplínu, která stojí na dvou základech. Na tradici filozofického myšlení, které se zaměřuje na vztah člověka ke společnosti a na tradici sociální práci, péči, solidaritě, starosti o druhé, mezilidské soužití a to ve všech historických etapách (Procházka, 2012).

Slovník sociální práce definuje sociální pedagogiku, *jako odbornou disciplínu, která se zabývá rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožujících vývoj člověka a uplatňováním postupů, jež vyvažují jejich nepříznivé působení.* (Matoušek, 2003, s. 2010). Mezi dvě základní funkce sociální pedagogiky, lze všeobecně zařadit funkci preventivní (profylaktickou) a terapeutickou (kompenzační). Působnost sociální pedagogiky je různorodá. Věnuje se vztahu jedince ke společnosti a naopak. Snaží se vychovávat a vést lidi k soudržnosti, ohleduplnosti, názorové pluolaritě, svobodě, osobní odpovědnosti, pomoci a hlavně potřebným. Proto jsou na sociálního pedagoga kladeny velké nároky, co se také týká jeho kompetencí. Jaký by to měl být člověk?

Podle Bakošové předmětem sociální pedagogiky je *osobnost* (děti, mládež, dospělé) *v sociálním prostředí*, interakce sociálního prostředí a výchovy (Bakošová, 2008).

Miroslav Procházka se ve své knize „*Sociální pedagogika*“ zaměřuje zejména na oblasti, jako je vliv prostředí a výchovy, dále sleduje rozmanitost výchovných vlivů jednotlivých sociálních prostředí a koncentruje se na některé činnosti, v nichž se realizuje sociálně pedagogická praxe (Procházka, 2012)

1.3.2. Sociální pedagog

Sociálním pedagogem se člověk stává po absolvování vysokoškolského studia, bakalářského nebo navazujícího magisterského. Studium se skládá z různých předmětů, které vedou k získání kompetencí i praktických dovedností. Studenti se seznamují s právem v sociální oblasti, pedagogikou, psychologii, filozofií, etikou v pomáhajících profesích, poradenstvím a prevencí

v sociální oblasti. Velké nároky jsou také kladeny na osobnost sociálního pedagoga. Důležitý je osobní příklad, poctivost, spolehlivost, plánovitost, zaujetí pro práci s lidmi různých věkových skupin, minorit, lidí potřebných, alkoholiků, drogově závislých, dětí s poruchami chování, dětí pocházejících z nefunkčních rodin a podobně. To vše klade na sociálního pedagoga velké nároky. Musí být vybavený potřebnou trpělivostí, pochopením, tolerancí, snahou pomáhat.

V prostředí dětského domova se školou sociální pedagog pracuje s dětmi od 6 do 15 let. Tyto děti trpí různými poruchami chování a citění. Jsou zde děti s ranou deprivací, které nikdy nepoznaly mateřský cit.

Porucha emocí nebo chování se v průběhu života dítěte nejčastěji vyvíjí přes působení rizikových faktorů k problémovému chování a k závažným poruchám chování. Rozdíly mezi problémovým chováním a poruchou chování jsou ve třech základních aspektech.

- .v motivaci nežádoucího chování
- v časovém období a v intenzitě nežádoucích projevů chování
- ve způsobech podpory a intervence dítěte (Vojtová, 2004).

Sociální pedagog musí umět s takovými dětmi pracovat. Každé dítě potřebuje v tomto směru individuální přístup pedagoga. Jeho přístup k dětem v dětském domově se musí opírat o historicky vývojové kořeny etiky a filozofie a také o praktické poznatky a zkušenosti sociálních pedagogů novodobé historie. Současné edukační proudy, jsou výrazně posíleny v oblasti inkluzivního vzdělávání, které umožňuje začlenění do kolektivu dětí i takové žáky, kteří by učivo na základní škole nezvládli. Je zde ovšem nutná potřeba pomoci ve formě pomocného pedagogického personálu.

1.3.3. Filozofie

Filozofie má spoustu definic. Platonovi je filozofie poznání jsoucna, anebo poznání věčného nehynoucího, Aristoteles zkoumal příčiny a principy věcí, Kantovi je filozofie vědou o

hranici rozumu, Schellingovi je filozofie vědou o ideách, jako věčných pravzorů věcí. Fichnerovi je filozofie vědou věd kde platí principy posuzování věcí a jednání.

„Dvě věci naplňují ducha novým vždy a rostoucím obdivem a úctou . . . **hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně** (Immanuel Kant).

Zdroj filozofie člověka čerpáme v antice. Vznik evropského filozofického myšlení, je spojen s civilizací, která vznikla ve starověkém Řecku. Tam se také utvářely první filozofické představy

o světě. Postupem doby v průběhu staletí, se filozofie vyvíjela a měnila. Středověkem, renesancí, osvícenstvím, až po dobu německých filozofů Feurebacha, Marxe, Kanta a jiných. Německý filozofický směr se zabýval například filozofií hodnot a filozofií symbolických norem. Kant však v mnoha směrech rozvinul i samostatné učení o člověku, o jeho místě ve světě, o lidské odlišnosti od ostatní přírody a okolního světa (Stark, 2008, s. 57).

Filozofie 20. století byla zaměřena na rozvíjení antropologických snah a zahrnuje celou řadu přístupů. Teorie vycházely z kritiky Marxova učení a navázaly na psychologickou koncepci Freudovu. Což je například učení takových myslitelů, jakými byli Erich Fromm a Herbert Marcuse (Stark, 2008).

Postupem doby a získaný zkušenostmi a vědeckým poznáním, dochází také ke změně paradigmat. Ben Dupré ve své knize Filozofie - 50 myšlenek které musíte znát cituje slavný výrok Isaaka Newtona, adresovaný jeho vědeckému kolegovi Robertu Hookeovi „*Dohlédl jsem o něco dále jen proto, že jsem stál na ramenou obrů*“. Předpokládá se, že vědecký pokrok je kumulativní proces, kdy každá generace vědeckých pracovníků, staví na objevech předchůdců: spolupráce je cestou postupnou, nezastavitelnou a metodicky propracovanou a to vede k lepšímu porozumění přírodním zákonům, které řídí vesmír. S vývojem filozofie, se postupně vyvíjí i etika, která je velmi důležitá hlavně u pomáhajících profesí (Dupré, 2010).

1.3.4. Etika

Tento pojem vychází z řeckého slova *éthos* a označuje morálku, mrav, charakter, chování, vlastnosti, vnitřní podstatu, zákon a předpis. Tento pojem zavedl Aristoteles, který zkoumal lidské chování z pozice dobra a zla. Jan Sokol definuje etiku, jako otázku pro mravnost, otázku po tom, čím se řídí naše víceméně vědomé rozhodování a jednání (Sokol, 2010).

Antropologická koncepce vývoje lidského rodu spojuje jeho vývoj s prací a společenskou dělbou práce. Důsledkem toho, dochází rozdělování, osamostatňování, ale i zániku různých druhů

pracovní činnosti. Vznikají také nové pracovní činnosti a nové povolání. Snahou udržet dobrou pověst povolání, se zabývá profesní etika. Etické normy nejsou podporovány ani vymáhány institucemi, ale veřejným míněním. Které koriguje chování jednotlivce i skupin (Janotová a kol. 2005).

Etika ve veřejné službě liberálních demokracií, je postaveno na základě držby (zastávání) úřadu. Úřady ztělesňují závazky a povinnosti, které odrážejí složité předivo ústavních, právních a politických odpovědností v chování veřejné správy (Chapman, 2003).

Etika péče je stará teprve několik desetiletí. Mnozí odborníci definují „etiku péče“, jako „etiku lásky“ (Held, 2015). U pomáhajících profesí, je tento termín velmi výstižný a přesný. Jiří Jankovský se ve své knize „Etika pro pomáhající profese“ zamýšlí nad vztahem člověka k sobě samém, vztahem člověka k okolnímu světu a životu. Rozpracovává zde také teorii základních pojmů souvisejících s etikou a praktickou pomocí potřebným.

1.3.5. Praktická pomoc

Teoretické základy sociální pedagogiky jsou potřebné pro nabídku konkrétní pomoci lidem v jejich těžké životní situaci. Praktická pomoc je určena například lidem bez přístřeší, lidem závislých na alkoholu, drogách, lidem bez pracovního zařazení, sirotkům, zdravotně znevýhodněným, a rodinám s jedním rodičem, nebo dětem nefunkčních rodin. Matějček uvádí dvě základní funkce rodiny: zajištění **citového zázemí** všem svým členům a *přípravu* dětí pro další samostatný život ve společnosti (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005). Důležitou prací sociálního pedagoga, je terénní krizová práce. Rámec pomáhání tvoří odpovědi na základní a důležité otázky: **kdo co kdy má dělat, s kým kde jak a proč**, aby druhému pomohl. Sociální pedagogická práce, je práce ve veřejné službě. Musí se tedy řídit určitými zákony, pravidly a etickými normami. Celý svět se vyvíjí a vyvíjí se i metody a formy práce s potřebnými (Baštecká a kol., 2005).

Ve veřejném sektoru by měly být dodržovány určité principy.

Nolanova Komise je definovala takto:

- 1) **Nezištnost** - upřednostnit veřejný zájem před osobním, nezískávat výhody pro sebe, svou rodinu a známé.
- 2) **Integrita** - držitelé úřadu, se nesmějí dostat pod finanční nebo jiný tlak nebo jiný závazek, což by ho mohlo ovlivnit při výkonu jeho povinností.
- 3) **Objektivita** - rozhodovat dle skutečných zásluh ne na základě subjektivního pocitu.

- 4) **Odpovědnost** - za své konání nést odpovědnost, podrobit se příslušné kontrole.
- 5) **Otevřenost** - při rozhodování a veškeré činnosti být otevřený jak je to možno, zdůvodnit své rozhodnutí.
- 6) **Četnost** - povinnost deklarovat své osobní zájmy, soukromé zájmy vztahující se k jejich veřejným povinnostem, chránit veřejný zájem.
- 7) **Vedení** – držitelé veřejného života mají prosazovat a podporovat principy dobrého vedení a jít vlastním příkladem (Chapman, 2003).

Cílové skupiny:

- jednotlivec;
- rodina;
- skupina;
- místní komunita;
- věková skupina;
- shodná nepříznivá situace v rodině.

1.3.6. Rodina

Rodina by měla splňovat několik funkcí. Ekonomickou, sociální, výchovnou a hlavně by měla být citovým zázemím pro všechny jejich členy. V současné moderní době zaznamenává rodina obrovskou krizi. V přetechizovaném světě, máme stále méně času na udržování rodinné celistvosti a funkčnosti. Mnohé povinnosti a odpovědnosti přebírá za rodiče stát. Výchova v rodině, se přesunula směrem k médiím a internetu. Rodiče tak mají mnohem méně možností ovlivňovat myšlení, chování a osobnostní růst svých dětí. Celá řada rodin prochází různými krizemi. Krizová práce s rodinou v sobě kombinuje prvky krizové intervence a rodinně terapeutických postupů a je dobře, pokud se na rozhovoru podílí více pracovníků (Brož, Vodáčková, 2015).

Krizi v rodině obzvláště těžce nesou děti. V některých rodinách slouží děti jako terč na vybíjení jednoho nebo obou rodičů. Dochází k fyzickému násilí, sexuálnímu násilí, psychickému a emocionálnímu násilí, zanedbávání a systematickému násilí. Důsledky zneužívání, týrání a zanedbávání dětí v rodinách, mohou mít hluboké a dlouhodobé následky. Ty se mohou objevit v pozdějším věku dospívání a dospělosti (Špatenková a kol. s. 211). Mnohé rodiny, řeší vzniklé problémy rozvodem, což vede k dalším změnám, které děti musí nějakým způsobem zvládat a překonávat. Nejčastější příčinou rozvodu je nevěra jednoho z partnera, rozdílnost povah, rozdílné představy o soužití, změna hodnot, alkohol, nezaměstnanost a workoholismus. Důsledky

rozvodu jsou ekonomické, právní, zdravotní, vztahové a rodičovské. Děti přichází o narušení rovnováhy, pocitu jistoty, bezpečí, spolupatříčnost. Mohou mít narušený obraz o sobě i rolového chování rodičů. Mnohé děti trpí psychicky i fyzicky a mají zlý příklad do života při zakládání vlastní rodiny. Ztráta původní jednoty rodiny a trauma způsobené rozvodem je podle některých odborníků nevyléčitelným zraněním naší duše (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s. 59).

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je školské zařízení určené pro výkon ústavní a ochranné výchovy dětí a mládeže. Děti jsou zde umístovány na základě rozhodnutí soudu. Dětský domov se školou, ve kterém pracuji, a provádím pedagogický výzkum, se nachází v Bystřici pod Hostýnem. Jeho přesný oficiální název je Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna, Bystřice pod Hostýnem, Havlíčkova 547. IČ: 634 58 896. Jedná se o příspěvkovou organizaci. Organizace je zřízena na základě zřizovací listiny vydané MŠMT dne 29. 12. 1995 pod č. j.: 24 612/95-61 ve znění pozdějších dodatků č. j.: 14 583/96 – 61 ze dne 26. 2. 1996, č. j.: 30 638/98 – 21, ze dne 6. 11. 1998, č. j.: 15 311/03 – 21 ze dne 12. 3. 2003, č. j.: 15 069/04 – 25 ze dne 17. 3. 2004, č. j.: 34 612/05 – 25, ze dne 20. 12. 2005 a č. j. 20 888/2008 – 25 ze dne 15. 10. 2008 a zařazení do sítě škol č. j.: 11 376/96 – 61 – 07 ze dne 25. 7. 1996 ve znění pozdějších dodatků č. j.: 20 930/99 – 21 ze dne 6. 5. 1999, č. j.: 23 038/02 – 21 ze dne 21. 3. 2003, č. j.: 17 255/03 – 21 ze dne 25. 6. 2003, a zařazení do rejstříku škol č. j.: 34 037/05 – 21 ze dne 17. 1. 2006 ve znění pozdějších změn č. j.: 21 011/2008 – 21 ze dne 18. 12. 2008, č. j.: MŠMT – 35675/2015 – 2 ze dne 12. 10. 2015. Zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Karmelitská 7, 118 12 Praha 1.

Hlavním účelem organizace a předmět činnosti je vymezen zákonem č. 109/2002Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních v platném znění a prováděcí vyhláškou č.438/2006Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních v platném znění, zákonem č.561/2004Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění a zákonem č. 563/2004Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů v platném znění.

Příspěvková organizace zajišťuje péči, výchovu a vzdělávání obtížně vychovatelných dětí a mládeže se spotřebou zvýšené výchovné péče s povinnou školní docházkou. Poskytuje základní vzdělání žákům v základní škole, kde jsou žáci vzdělávání podle školních vzdělávacích programů zpracovaných na základě RVP ZV a RVP ZV LMP – dobíhající, poskytuje stravování dětem a žákům ve školní jídelně. Organizace, ve smyslu § 119 zákona č. 561/2004Sb. O předškolním,

základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), vedle stravování dětí, žáků a studentů, zajišťuje také závodní stravování zaměstnanců příspěvkové organizace.

1.3.7. Edukace (výchova)

Výchova je cílevědomá, plánovitá a všestranná činnost, která směřuje k přípravě člověka na jeho úlohu ve společnosti a osobní život. Výchova je celoživotní působení na procesy lidského učení, a socializaci s cílem přeměny člověka po všech jeho stránkách. Tělesné, duševní a psychické. Edukace zprostředkovává znalosti (vzdělání), dovednosti a postoje (kompetence), které jsou přítomny v dané v konkrétní společnosti. Konečným cílem výchovy je samostatný, myslící, odpovědný člověk, který se uplatní v dané společnosti. Nejvyšší metou je dosažení sebevýchovy člověka, který má sám zájem se dále vzdělávat a vychovávat.

V dnešní době je výchova často spojována s učením a to převážně v institucionalizované formě. Škola nám nejen poskytne znalosti v jednotlivých oborech, ale také se významnou měrou podílí na socializaci a výchově. Mimoškolní aktivity mají také nemalý vliv na růstu osobnosti člověka a značnou měrou se podílí hlavně na odpočinkovém a relaxačním procesu.

2. FILOZOFICKO-ETICKÝ ROZMĚR SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY JAKO ŽIVOTNÍ POMOCI

2.1. Sociální pedagogika jako věda

Sociální pedagogika představuje aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládež a dospělých. Je rovněž zaměřena na výchovu a pomoc v rodinách s problémovými dětmi, na skupiny mládeže ohrožených závislostí na drogách, na osoby propuštěných z vazby, a podobně. Také se orientuje na prevenci jak primární, tak i sekundární a terciární. Je také orientovaná na rozvoj sociálních kompetencí, zdraví, resocializaci a reedukaci. Také je zaměřená na pomoc smyslovou, biologicko-vitální, racionálně-kognitivní, sociálně-komunikační, etnickou a psychomotorickou stránku člověka. Sociální pedagogika je také směřována ke konkrétní životní pomoci v oblasti běžných životních situací a také velkou roli přikládá sebe-rozvoji.

Kraus definuje sociální pedagogiku jako obor, *který se soustřeďuje na otázky pomoci při utváření optimálního životního způsobu. Sociální pedagogika pojednává o tom, jak optimalizovat*

a usměrňovat životní situace a procesy a to s akcentem na vnitřní potenciál jedince a jeho aktivitu.(Kraus, 2004b, s. 17).

Podle procházky, *se sociální pedagogika zrodila na základě setkání sociologie a pedagogiky, z oboru vědeckých disciplín čerpá inspiraci, na jejímž základě si stanovuje cíle, obsah, metody. Realizace cílů sociální pedagogiky je tak postavena na multidisciplinárním základě, vychází z pozice této vědy, jako hraniční disciplíny a využívá také přesahy do dalších společenskovědních oborů.*(Procházka, 2012, s. 63).

Vztah sociální pedagogiky k jiným vědám

- Pedagogika
- Historie výchovy
- Teorie výchovy
- Speciální pedagogika
- Pedagogika volného času
- Andragogika

Vztah sociální pedagogiky k ostatním vědám

- Filozofie
- Sociologie
- Psychologie
- Sociální práce

2.2. Filozofie sociální pedagogiky

Hlavní filozofickou myšlenkou sociální pedagogiky je pomáhat druhým v jejich osobnostním růstu, pomáhat řešit obtížnou životní situaci lidí, kteří to potřebují a starat se o prevenci jevů, které jsou pro danou společnost nepřijatelné. Měnící se společnost, rozpad tradičních vazeb a oslabující vliv rodiny dala prostor pro vznik pomáhajících profesí. Jejich cílem je poskytovat pomoc a starostlivost na profesionálním základě. Sociální pedagogika jako taková je velmi obsáhlý pojem. Existuje spousta definic sociální pedagogiky. Například Slovník sociální práce definuje sociální pedagogiku, jako odbornou disciplínu, která se zabývá *rozpoznáváním sociálních činitelů ohrožující vývoj člověka a uplatňováním postupů, jež vyžadují jejich nepříznivé působení.*(Matoušek, 2003, s. 210). Mezi dvě základní funkce sociální pedagogiky lze zařadit funkci preventivní (profylaktickou) a funkci terapeutickou (kompenzační).

Dnešní sociální pedagogika se hlavně zaměřuje na výchovu člověka v institucích, mimoškolní výchovu, prevenci, pomoc potřebným, konkrétní praktickou pomoc individuálního charakteru. Zejména školní prostředí se výrazně podílí na socializaci žáka. Školní socializace má celou řadu specifíků, která jsou dána charakterem školní třídy, jako sociální skupiny (Procházka, 2012).

Velmi důležitou oblastí působení je sociálně pedagogické působení v praxi a to v klientově přirozeném prostředí a jeho světě. Podstatným znakem klientova světa je, že je konstruován. Věci, lidé prostředí dostávají významy závisle na klientových potřebách, zájmech a touhách. Intenzivní emoční stavy, dokáží klientovi svět zabarvit „narůžovo“ nebo „načerno“. V krizových momentech, se klientovi hroutí svět a on cítí potřebu dosavadní vlastní svět rekonstruovat. V současných příručkách se doporučuje začít vždy od klienta (*start where the client is*) je reakcí na doznívající období, ve kterém zájmy institucí, zejména ústavů, diktovaly způsoby poskytování a kvalitu služeb, a to často, bez ohledu na konkrétní specifické klientovy potřeby (Matoušek 2005).

2.3. Filozofie sociální pedagogiky v dnešní době

Vývoj sociální pedagogiky v dnešní moderní době navazuje na letité zkušenosti sociálních pedagogů, minulých generací. Došlo k zásadním změnám v oblasti postoje státu a institucí vůči lidem, kteří pomoc potřebují. Z hlediska celospolečenského, se jedná o zcela zásadní posun směrem ke klientovi. Byly vytvořeny standardy, které zajišťují stálou a kvalitativně stabilní úroveň služeb. Novými trendy jsou prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, kde školní, mimoškolní a rodinné zázemí propojují a začínají více spolupracovat. Také obce jsou více zapojovány do řešení prevence kriminality a následků dopadu na obyvatele. Většinou jsou obce zřizovateli škol a školních zařízení a proto se musí podílet na řešení problémů, které se týkají všech občanů.

Současné inovativní teorie sociální pedagogiky:

- na prevenci
- pomoc prostřednictvím výchovy
- rozvoj sociálních kompetencí
- orientaci na výchovu ke zdraví a zdravý životní styl,
- resocializaci
- starost o životní prostředí
- výchovu k multikulturalismu

- výchovu pro život
- výchovu ke schopnosti zvládat překážky

Hlavním nástrojem sociální pedagogiky je výchova. Výchova je umění založené na důvěře v osobnost, v její schopnosti, na objevování skrytých a nepoznaných schopností, na jejich rozvíjení a kultivaci. Je to umění přesvědčit, že je potřeba mít cíl v poznávání světa, jiných a sebe samého. Že se vyplatí mít jasnou a ucelenou hierarchii hodnot, kultivovat se, rozvíjet personální a sociální stránku svoji osobnosti (Bakošová, 2010).

2.4. Etika sociálního pedagoga

Etika sociálního pedagoga zahrnuje soubor postojů, hodnot, jednání a konání ve vztahu ke všem lidem, kteří potřebují pomoc. Mravní hodnocení, svědomí, dobrovolnost, ochota pomáhat, sociální zřetel a pocit vlastní hodnoty, jsou pro sociálního pedagoga velice důležité. Při dobré výchově zejména dětí, musíme obzvláště dbát na svůj osobní příklad. Dětské oči často pozorují dospělého jedince, učitele, vychovatele a porovnává si to, co dotyčný mluví a jak se chová. Sociální pedagog by měl dobře rozlišovat komu, kde a jak má pomáhat a svoji činnost zaměřit na praktickou konkrétní pomoc.

Mezi etické normy sociálního pedagoga patří:

- empatie a pochopení
- spolehlivost a poctivost
- cílevědomost a plánovitost
- pravdivost a úcta
- profesionalita a odbornost
- mlčenlivost a identita klienta

Všechny tyto etické zásady a principy, jsou vyžadovány nejen při práci sociálního pedagoga, ale i jiných pedagogických pracovníků v zařízeních dětských domovů se školou. Jak se tam pracuje s dětmi, jaké metody a formy práce jsou využívány, jaké zde mají zázemí a podmínky pedagogové pro výkon své profese se dozvíme v následující kapitole.

3. PROSTŘEDÍ DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU, FOLOZOFICKO-ETICKÉ POJETÍ

Zřizovatelem dětských domovů se školou je MŠMT. Tyto zařízení ústavní péče prošly za poslední období poměrně významnými změnami. Velmi podstatně se změnilo materiální a personální zabezpečení. Dětem je tak umožněn dobrý a zdravý vývoj osobnosti. Dnešní filozofie výchovy dětí zde umístovaných spočívá v převýchově jedince s cílem a zařazení do běžného občanského života, a vrácení dítěte zpět do rodiny. Při převýchově je důležitou součástí práce zainteresovaných pedagogických pracovníků práce především s rodinami dětí, protože tady pramení většina problémů, které děti dovedly až do dětského domova se školou. Spolupráce s rodinou, školou, úřady, OSPODem a ostatními institucemi, vede ke zkvalitňování péče o tyto děti. Výrazná je zde změna, k individuálnímu přístupu k dětem a podpora inkluzivního vzdělávání. Personální obsazení v těchto zařízeních je neustále zkvalitňováno a to v rámci celoživotního vzdělávání pedagogických pracovníků. Na žáky v těchto zařízeních působí nejen učitelé

a vychovatelé, ale taky etopedi, psychologové, sociální pedagogové, poradci v oblasti kriminality a návykových látek. Také je zde patrný výrazný nárůst asistentů pedagoga, kteří mají vytvořeny dobré podmínky pro individuální péči o svěřené dítě. S žáky, kteří končí povinnou školní docházku, se výrazně pracuje v oblasti volby budoucího povolání, kde některé děti s dobrým chováním mohou zůstat v zařízení dětského domova se školou, dokud nedokončí středoškolské, nebo vyšší vzdělání. Také se zlepšila práce s dětmi, které pouští zařízení dětského domova se školou a vrací se do primární rodiny.

Filozofie dětských domovů se školou mimo jiné spočívá v nahrazení nefunkční rodiny, kde docházelo k zanedbávání výchovy, zneužívání a týraní dětí. O děti je zde dobře pečováno po materiální, duševní, fyzické i psychické stránce. Děti zde dostanou pevný řád a naučí se zde sebe obslužnosti. Je zde dobře postaráno o bezpečí dětí, ošacení, dobrou stravu, vzdělání a výchovu. Děti mají možnost, pokud to situace rodičů dovolí a mají slušné bytové zázemí jezdit k rodičům na víkendy, nebo prázdniny. Vše je ovšem závislé od chování dítěte v dětském domov, souhlasu OSPODu a souhlasem dítěte, zda chce nebo nechce se s rodiči setkat. Jak se pracuje s dětmi v dětském domově se školou, jaké metody práce se zde využívají, bude námětem další kapitoly.

3.1. Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je školské zařízení určené pro výkon ústavní a ochranné výchovy dětí a mládeže. Děti jsou zde umístovány na základě rozhodnutí soudu. Dětský domov se školou,

ve kterém pracuji a provádím pedagogický výzkum, se nachází v Bystřici pod Hostýnem. Jeho přesný oficiální název je Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna, Bystřice pod Hostýnem, Havlíčkova 547. IČ: 634 58 896. Jedná se o příspěvkovou organizaci. Organizace je zřízena na základě zřizovací listiny vydané MŠMT dne 29. 12. 1995 pod č. j.: 24 612/95-61 ve znění pozdějších dodatků č. j.: 14 583/96 – 61 ze dne 26. 2. 1996, č. j.: 30 638/98 – 21, ze dne 6. 11. 1998, č. j.: 15 311/03 – 21 ze dne 12. 3. 2003, č. j.: 15 069/04 – 25 ze dne 17. 3. 2004, č. j.: 34 612/05 – 25, ze dne 20. 12. 2005 a č. j. 20 888/2008 – 25 ze dne 15. 10. 2008 a zařazení do sítě škol č. j.: 11 376/96 – 61 – 07 ze dne 25. 7. 1996 ve znění pozdějších dodatků č. j.: 20 930/99 – 21 ze dne 6. 5. 1999, č. j.: 23 038/02 – 21 ze dne 21. 3. 2003, č. j.: 17 255/03 – 21 ze dne 25. 6. 2003, zařazení do rejstříku škol č. j.: 34 037/05 – 21 ze dne 17. 1. 2006 ve znění pozdějších změn č. j.: 21 011/2008 – 21 ze dne 18. 12. 2008, č. j.: MŠMT – 35675/2015 – 2 ze dne 12. 10. 2015. Zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Karmelitská 7, 118 12 Praha 1.

Hlavním účelem organizace a předmět činnosti je vymezen zákonem č. 109/2002Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních v platném znění a prováděcí vyhláškou č.438/2006Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních v platném znění, zákonem č.561/2004Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění a zákonem č. 563/2004Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů v platném znění.

Příspěvková organizace zajišťuje péči, výchovu a vzdělávání obtížně vychovatelných dětí a mládeže se spotřebou zvýšené výchovné péče s povinnou školní docházkou. Poskytuje základní vzdělání žákům v základní škole, kde jsou žáci vzdělávání podle školních vzdělávacích programů zpracovaných na základě RVP ZV a RVP ZV LMP – dobíhající, poskytuje stravování dětem a žákům ve školní jídelně. Organizace, ve smyslu § 119 zákona č. 561/2004Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), vedle stravování dětí, žáků a studentů, zajišťuje také závodní stravování zaměstnanců příspěvkové organizace.

3.2. PRÁCE S DĚTMI V DĚTSKÉM DOMOVĚ SE ŠKOLOU

Vlivem špatné výchovy a špatného zacházení, nebo vlivem geneticky zděděných dispozic, trpí většina dětí umístovaných do dětských domovů se školou více či méně závažnou poruchou. Jedná se o poruchy, chování, učení, opozičními poruchami, poruchami pozornosti, specifickými poruchami a podobně. Většinou se jedná o děti, které vlivem špatné výchovy a špatného rodinného zázemí, se ocitnou na prahu sociální izolace, kde ve svém věku nemohou najít správný

směr

a orientaci. Některé děti na svoji situaci reagují zvýšenou mírou agresivity. Průvodními znaky špatně fungující rodiny jsou toulky, záškoláctví, drobné krádeže, šikana, špatná komunikace se školou, zneužívání návykových látek, nepospěch ve škole a sociální vyloučení.

Působení nefunkční rodiny se na dětech umístěvaných do dětských domovů se školou velmi výrazně podepisuje. Děti často trpí neurotickými problémy, psychickými problémy, socializační adaptací, poruchami soustředění a pozornosti, hypo nebo hyperaktivitou. Děti mají poruchy řeči, učení a socializace. Mnohé děti, byly tak zanedbány co do péče, že se musí v dětském domově se školou učit základním hygienickým návykům a sebe obslužnosti. Také tyto děti, mají spoustu nemluvených hodin ve škole a to vede ke zhoršenému prospěchu a nezvládnutí učební látky.

Je nutné podotknout, že tyto děti ve většině případů za to nemohou a vina je na rodičích, kteří děti nevychovali v souladu s dnešní dobou a normami obecních pravidel.

Úlohu péče o tyto děti převzal stát, který dětem garantuje:

- vzdělání
- odbornou péči
- správnou výchovu
- zázemí a stabilitu
- sociální integraci
- růst osobnosti
- právní poradenství
- odbornou péči
- zdravotní péči
- socializaci

Pro práci s dětmi umístěných v dětském domově se školou, je zapotřebí kvalifikovaný pedagogický personál. Dodržování filozoficko-etických principů, jako standardů sociální pedagogiky, je zde vyžadováno a podporováno. Jaké názory a poznatky a jiné specifikace ohledně práce sociálního pedagoga, je předmětem navazující praktické části této práce.

II. TEORETICKÁ ČÁST

4. ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI

Téma svoji práce jsem si vybral z důvodu zjištění stavu filozoficko-etického smýšlení s návazností na konkrétní pomoc potřebným. V mém případě se jedná o děti v dětských domovech se školou. Zajímají mě hlavně otázky filozofie, etiky a praktické pomoci mezi pedagogickými pracovníky a sociálním pedagogem, který působí, nebo by mohl v zařízení dětského domova pracovat. Důležitou částí výzkumu bude zjišťování možné spolupráce mezi sociálním pedagogem a ostatními pedagogickými pracovníky. Také se při výzkumu zaměřuji na vnímání filozoficko-etického rozměru sociální pedagogiky, jak ji vnímají pedagogičtí pracovníci v dětském domově se školou. Důležité je prozkoumat otázky související s konkrétní praktickou pomocí sociálního pedagoga dětem v dětském domově se školou a také prozkoumat, jak se dá konkrétně prakticky pomáhat učitelům nebo vychovatelům. Při výzkumu, jsem se také zaměřil na možnou spolupráci sociálního pedagoga s rodinou dítěte, OSPODem, PČR, úřady samosprávy, pedagogickými pracovníky a vedením dětského domova se školou. Důležité je především zjišťování, zda pedagogičtí pracovníci z dětských domovů se školou, mají zájem na tom, aby u nich sociální pedagog působil, a při jakých činnostech vidí jeho přínos. Tato problematika byla zkoumaná a popisovaná v literatuře, kterou jsem představil v teoretické části a to v literatuře domácí, zahraniční a cizojazyčné.

Sociální pedagogové zde popisují a konkretizují pomoc a hlavně přínos sociálního pedagoga při výchově, vzdělávání i mimoškolních činnostech. Také jsou zde popsány zkušenosti s početnými romskými rodinami a jejich vztahem k procesu edukace a vzdělávání. Je zde zaznamenáno jejich filozoficko-etické smýšlení, cítění, vnímání odlišných etnických, národnostních i náboženských skupin.

Jak vnímali problematiku sociální pedagogové dříve, máme zmapováno a zaznamenáno. Jaký vztah k dětem, pedagogické práci, spolupráci a jiným činnostem, mají sociální i ostatní pedagogové dnes? Jsou schopni navázat kvalitní spolupráci? Jak vůbec vidí svoji součinnost pedagogičtí pracovníci a sociální pedagogové dnes? Zaměřuji se při výzkumu těchto i jiných otázek na prostředí dětského domova se školou, kde se pracuje s dětmi od 8 do 15. let. Tyto děti jsou do dětského domova se školou přidělovány na základě rozhodnutí soudu. Jsou převážně z nefunkčních rodin, kde strádaly hladem, nedostatečnou péčí, zanedbaným vzděláním a výchovou. Mnohé byly fyzicky i psychicky zneužívané a týrané. Právě tady je široké pole působnosti pro sociálního pedagoga, který dle mého názoru by měl pracovat v každém takovém zařízení. Působil

by jako koordinátor mezi dětmi, rodinou, školou, OSPODem, PČR, úřady a speciálními zdravotnickými. To vše je předmětem mého výzkumu. Dále se dozvíme jaký druh, jak a kde, výzkum probíhal, a jeho vyhodnocení.

4.1. Výzkumný problém

Potřebnost sociálních pedagogů v zařízeních dětských domovů se školou, jejich vymezení vůči filozoficko-etickým normám s návazností na praktickou pomoc. Toto téma je důležité, protože sociálních pedagog v zařízeních dětských domovů se školou pracuje velmi málo, nebo někde nepracuje žádný sociální pedagog. Přitom právě propojení dětí, rodiny, OSPODu, školy a ostatních institucí může vést ke zkvalitnění výchovy i procesu učení. Učitel nebo vychovatel nemá při své práci čas, ani možnosti spolupracovat se všemi institucemi, rodinou dítěte a ostatními zainteresovanými složkami. Každé dítě, které je umisťováno do dětského domova se školou má své specifické zdravotní, psychické, rodinné i osobnostní problémy. Proto, je potřeba ke každému dítěti přistupovat individuálně s cílem mu prakticky pomáhat. Tady vzniká obrovský prostor pro sociálního pedagoga, který může s dítětem odborně pracovat v mnoha směrech.

Hlavní výzkumný problém:

- **Pomoc sociálního pedagoga při výchově a vzdělávání dětí v dětských domovech se školou, rozsah činností a kompetencí, které by mohl vykonávat v návaznosti na filozoficko-etické principy dodržované v zařízeních dětských domovů se školou.**

Dílčí výzkumné problémy:

- Souvislost věku, pohlaví, délkou praxe, pracovní zařazení, dosaženého vzdělání na názor potřebnosti a spolupráce se sociálním pedagogem.
- Souvislost klimatu v pedagogickém sboru, vztahu pedagogických pracovníků k dětem, spokojenost se spoluprací s ostatními pedagogickými pracovníky v zařízeních dětských domovů v závislosti na dobrém pracovním zázemí.

4.2. Design výzkumného šetření

Základní výzkumný soubor pro výběr byl vybrán náhodně z pedagogických pracovníků pracujících v dětských domovech se školou. Reprezentativní vzorek, byl vybrán náhodným výběrem tří zařízení dětských domovů se školou. Pro výzkum jsem použil mnou připravený

anonymní standardizovaný dotazník, kde respondenti odpovídali na otázky, z několika možností odpovědí.

Výběrový výzkumný soubor: **tohoto dotazníkového šetření se účastnili pedagogičtí pracovníci z dětských domovů se školou. Vybráno bylo celkem 90 řádně anonymně vyplněných dotazníků.**

Výzkum byl prováděn kvantitativní výzkumnou metou, za pomoci statistických metod analýzy dat, čímž mi byl umožněn exaktní a objektivní popis analýzy výzkumného problému.

Vymezení výzkumných otázek:

- Uvítali by pedagogičtí pracovníci v zařízeních dětských domovů pomoc sociálního pedagoga? Pokud ano, tak v jakých konkrétních činnostech?
- Jak se daří plnit pedagogickým pracovníkům pracujícím v dětských domovech se školou filozoficko-etické normy se zaměřením na praktickou pomoc?
- Je závislý pohled na práci a pomoc sociálního pedagoga na pohlaví, věku, délce praxe a míra dosaženého vzdělání pedagogických pracovníků v zařízeních dětských domovů se školou?

Vymezení výzkumných cílů:

- Hlavním výzkumným cílem je zjistit, zda by pedagogickým pracovníkům v dětských domovech se školou pomohla spolupráce se sociálním pedagogem a v jakých konkrétních činnostech. Je důležité zjistit filozoficko-etické vnímání sociálního pedagoga jinými pedagogickými pracovníky.
- Dílčími výzkumnými cíli, je zjistit, jaké pedagogičtí pracovníci v dětských domovech se školou, dodržují a uplatňují filozoficko-etické normy a to jak ke vztahu k dětem, tak ve vztahu k ostatním pedagogickým pracovníkům.
- Dalším dílčím cílem této práce, je zjistit pohled na případnou spolupráci se sociálním pedagogem v dětském domově se školou v závislosti na pohlaví, délkou praxe, pracovním zařazením a dosaženým vzděláním.

5. ANALÝZA DAT

Otázka číslo 1

Jsem:

- a) Muž
- b) Žena

Možnost	Počet odpovědí
a) muž	60
b) žena	30

Tabulka 1

Graf 1

Šetřením bylo zjištěno, že do výzkumu se zapojilo 60 mužů a 30 žen s pedagogickým vzděláním. Toto zjištění bude dále použito při následujícím výzkumu v souvislosti s pohledem na práci sociálního pedagoga v zařízení dětského domova. Jak je patrné z grafu č.1., tak v dětských domovech se školou pracují jako pedagogičtí pracovníci převážně muži. Je to dáno hlavně obtížností práce s dětmi, které mají poruchy chování, pozornosti, hyperaktivity. Některé děti mají za sebou i kriminální činnost. Jsou to děti výbušné, emotivní, popudlivé a agresivní, Používají vulgární vyjadřování mezi sebou a občas se vulgárně vyjadřují i na adresu pedagogických pracovníků. Pro ženy je proto tato práce psychicky mnohem náročnější jak pro muže.

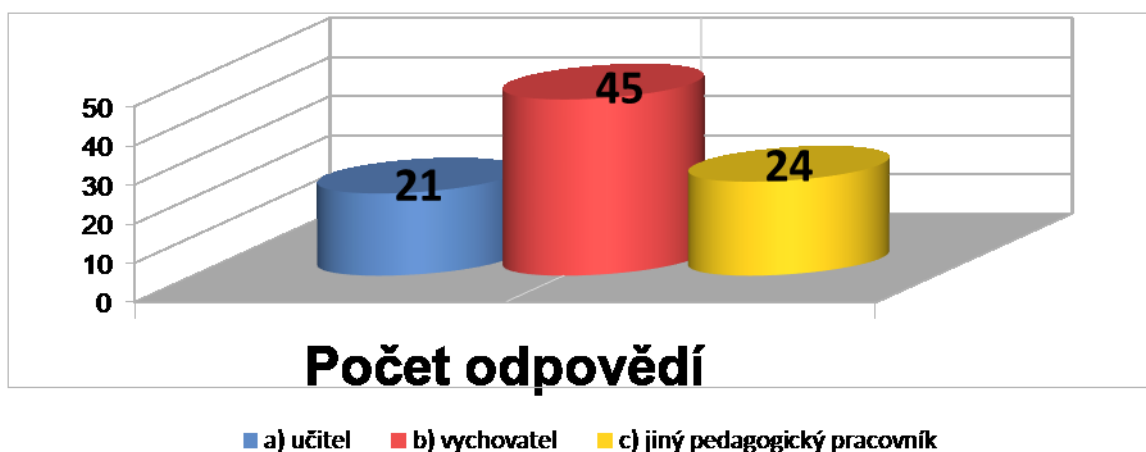
Otázka číslo 2

V dětském domově se školou pracuji jako:

- a) Učitel
- b) Vychovatel
- c) Jiný pedagogický pracovník – uveď jaký?

Možnost	Počet odpovědí
a) učitel	21
b) vychovatel	45
c) jiný pedagogický pracovník	24

Tabulka 2

Graf 2

Do dotazníkového šetření z celkového počtu 90 pedagogických pracovníků zapojilo 21 učitelů, 45 vychovatelů a 24 jiných pedagogických pracovníků, především asistentů pedagogů. Počet vychovatelů odpovídajících v dotazníkovém šetření odpovídá struktuře jednotlivých dětských domovů se školou. V každém zařízení jsou vychovatelé zastoupeni větším počtem, protože se jedná o nepřetržité provozy, kdy péče o svěřené děti trvá po škole, přes noc i v soboty a neděle. Provozní doba školy je od 8 hodin do 13,30 hodin. Asistentů vychovatelů a učitelův poslední době přibývá a to v souvislosti se zaváděním inkluzivního vzdělávání do škol. Také v některých dětských domovech se školou se navýšil počet dětí se zvláštní péčí, kterým byl přidělen asistent pedagoga. S těmito dětmi je velmi náročná práce, protože jsou pomalejší, s většími psychickými problémy.

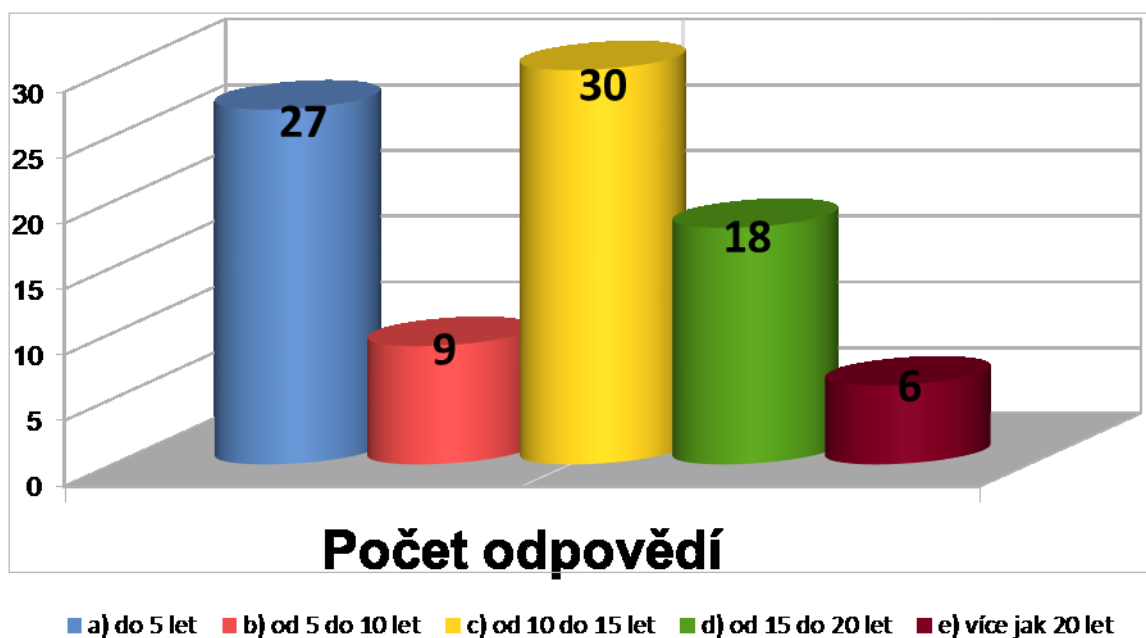
Otázka číslo 3

Jak dlouho pracujete v tomto zařízení nebo zařízení podobného charakteru?

- a) do 5 let
- b) od 5 do 10 let
- c) od 10 do 15 let
- d) od 15 do 20 let
- e) více jak 20 let

Možnost	Počet odpovědí
a) do 5 let	27
b) od 5 do 10 let	9
c) od 10 do 15 let	30
d) od 15 do 20 let	18
e) více jak 20 let	6

Tabulka 3

Graf 3

Délka praxe u pedagogických pracovníků pracujících v dětských domovech se školou vypovídá, o malém počtu v rozsahu nad 20 let a více. Může to být zapříčiněno třeba únavou nebo syndromem vyhoření, který je v této profesi častým jevem. Nárůst pedagogických pracovníků

s délkou praxe do 5 let, je zapříčiněn přijímáním asistentů pedagogů, kteří do těchto zařízení přišli někdy i z jiných oborů a dodělávali si doplňkové pedagogické vzdělání. Také může být příčinou nárůstu nových pedagogických pracovníků v zařízeních dětských domovů postupné zlepšování finančního ohodnocení, zlepšení pracovních podmínek vytvářených státem i vedením zařízení.

V kategoriích od 10 do 20 let praxe je patrná stabilizace zaměstnanců, kteří jsou v dětském domově se školou spokojeni a pokud bude i v budoucnu docházet ke zlepšování platových stimulů a ostatního zabezpečení, je vyhlídka, že nebudou odcházet do jiných zaměstnání mimo tento obor. Pro tyto i ostatní pedagogické pracovníky je nesmírně důležitá kvalita odpočinku a relaxace, protože práce s problémovými dětmi je velmi náročná a vysilující.

Co dělá stát a vedení dětských domovů se školou pro pedagogické pracovníky v současné době?

- dostačující doba dovolené na relaci a odpočinek
- příspěvek z fondu FKSP na rekreaci a jiné volno časové aktivity
- supervize skupinové a individuální
- osobní pohovory školního psychologa
- terapie
- akce na stmelení kolektivu
- podporu dalšího vzdělávání a to i v rámci Celoživotního vzdělávání
- pravidelná lékařská vyšetření
- školení a stáže
- kurzy pro získání další odbornost

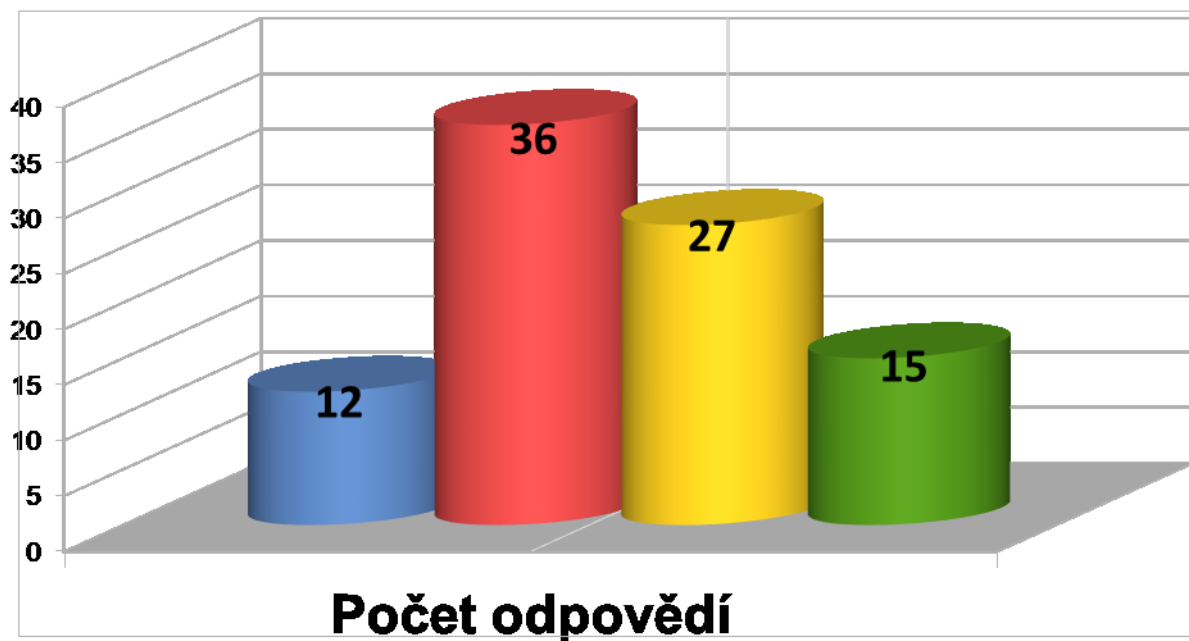
Otázka číslo 4

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) výuční list s doplňkovým pedagogickým studiem
- b) střední vzdělání s doplňkovým pedagogickým studiem
- c) vysokoškolské s doplňujícím studiem speciální pedagogiky
- d) vysokoškolské přímo se specializací na speciální pedagogiku

Možnost	Počet odpovědí
a) výuční list s doplňkovým pedagogickým studiem	12
b) střední vzdělání s doplňkovým pedagogickým studiem	36
c) vysokoškolské s doplňujícím studiem speciální pedagogiky	27
d) vysokoškolské přímo se specializací na speciální pedagogiku	15

Tabulka 4

- a) výuční list s doplňkovým pedagogickým studiem
- b) střední vzdělání s doplňkovým pedagogickým studiem
- c) vysokoškolské s doplňujícím studiem speciální pedagogiky
- d) vysokoškolské přímo se specializací na speciální pedagogiku

Graf 4

V zařízeních dětský domů podle tohoto průzkumu je nadpoloviční počet pedagogických pracovníků se středoškolským vzděláním s doplňkovým pedagogickým vzděláním a doplňkovým vzděláním speciální pedagogiky. V posledním období, se zvyšuje počet pedagogických pracovníků s vysokoškolským vzděláním. Je to zapříčiněno zkvalitňováním poskytovaných služeb ve prospěch svěřených dětí, zlepšování odbornost, specializací a také stoupající náročností v oblasti komunikací a nových technologií.

Dle platných zákonů, smí v zařízeních dětských domovů se školou učit jen vysokoškolsky vzdělaný učitel, který má mimo jiné vystudovanou i speciální pedagogiku. Na pozici vychovatele dětí, v takových zařízení zákon umožňuje pracovat i pedagogickým pracovníkům se středoškolským vzděláním za podmínky, že absolvoval tří semestrální kurz celoživotního vzdělávání při vysoké škole v oboru pedagogika a také tří semestrální kurz celoživotního vzdělávání při vysoké škole v oboru speciální pedagogika. Po absolvování těchto kurzů, je pedagogovi vystaveno osvědčení o absolvování a splnění kvalifikačních podmínek pro výkon vychovatele v dětském domově se školou.

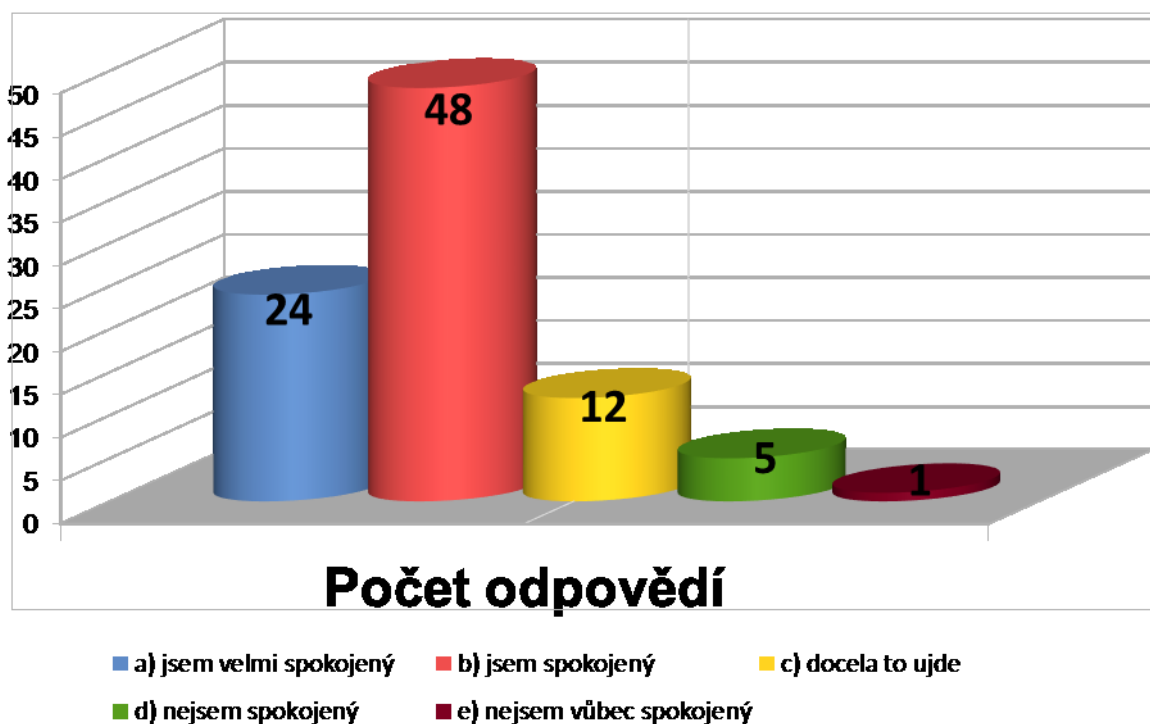
Otázka číslo 5

Jste spokojen s Vaším zázemím v dětském domově se školou?

- a) jsem velmi spokojený
- b) jsem spokojený
- c) docela to ujde
- d) nejsem spokojený
- e) nejsem vůbec spokojený

Možnost	Počet odpovědí
a) jsem velmi spokojený	24
b) jsem spokojený	48
c) docela to ujde	12
d) nejsem spokojený	5
e) nejsem vůbec spokojený	1

Tabulka 5

Graf 5

Na otázku spokojenosti s prací v dětském domově se školou odpověděla drtivá většina respondentů kladně. Z dotázaných pedagogů je 24 spokojeno velmi a 48 spokojeno. To znamená, že přístup státu a vedení dětských domovů velmi dobře pracuje s pedagogy a jejich asistenty. Vytváří velmi dobré zázemí pro jejich práci a také se dobře starají o jejich potřeby a další vzdělávání. Spokojenost pedagogických pracovníků se zázemím v dětském domově se školou se odráží na práci všech, nejen pedagogických pracovníků. Ti se potom mohou plně věnovat práci s dětmi, které potřebují pomoc svého okolí, protože jejich primární rodina selhala. Jinými slovy jsou zde vytvořeny velmi dobré podmínky pro spolupráci mezi vedením, pracovníky dětského domova se školou a dětmi.

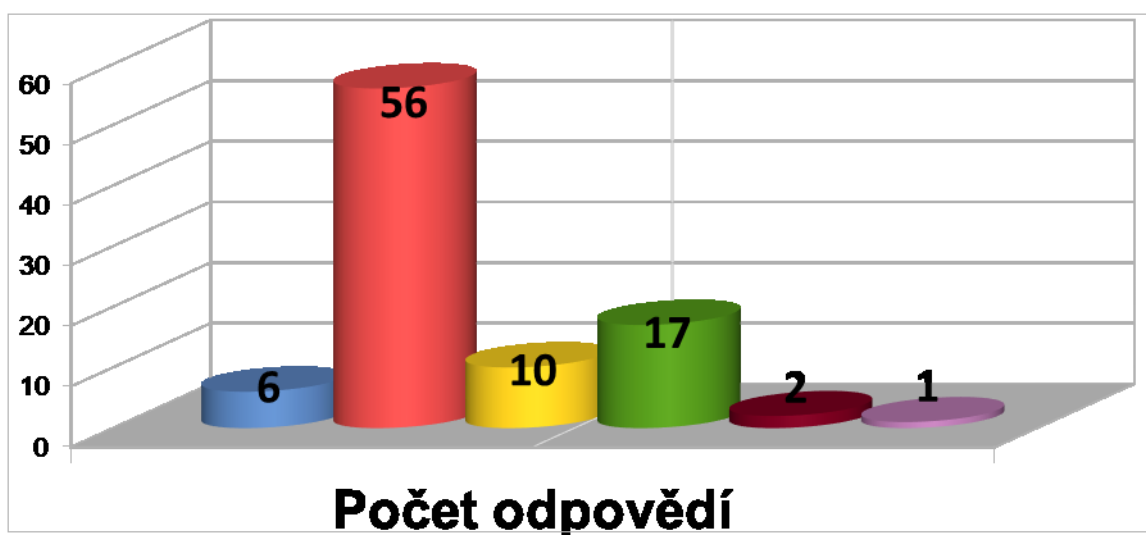
Otázka číslo 6

Jak by se dal charakterizovat Váš vztah ke svěřeným dětem:

- a) srdečný a vřelý
- b) rozumný a vyvážený
- c) upřímný a laskavý
- d) neutrální, tolerantní
- e) umírněný skoro lhostejný
- f) je mi to jedno

Možnost	Počet odpovědí
a) srdečný a vřelý	6
b) rozumný a vyvážený	54
c) upřímný a laskavý	10
d) neutrální, tolerantní	17
e) umírněný skoro lhostejný	2
f) je mi to jedno	1

Tabulka 6

- a) srdečný a vřelý
- b) rozumný a vyvážený
- c) upřímný a laskavý
- d) neutrální, tolerantní
- e) umírněný skoro lhostejný
- f) je mi to jedno

Graf 6

Ze spokojenosti či nespokojenosti, kvalitou zázemí v dětském domově se školou je úzce propojena kvalita poskytované péče pedagogických pracovníků. Spokojený zaměstnanec svoji spokojenost dále přenáší na svěřené děti. Na grafu, je jasně patrné, že většina pedagogických pracovníků má k svěřeným dětem srdečný, vřelý, rozumově dobře vyvážený vztah. Na tomto základu, se dá budovat důvěra mezi pedagogickým pracovníkem a dítětem. Do zařízení dětských domovů se školou přichází děti z rozvrácených a nefunkčních rodin a vychovatelé, nebo učitelé jsou prvním mostem, mezi tím špatným a nefunkčním a tím novým, byť institucionalizovaným prostředím. Je jen dobře, že většina pedagogických pracovníků pracujících v dětských domovech se školou má pozitivní a srdečný vztah k dětem, které vybočují svým chováním z normálnosti všedního průměru. V dětském domově se školou, se tyto děti naučí sebe obslužnosti, pracovat v kolektivu, rozvíjí se jejich psychomotorické vlastnosti. Je jim umožněno volno časové uspokojení potřeb a sportovní vyžití. Dětský domov se školou jim umožní osobnostní rozvoj a zdravý vyvážený vývoj v samostatného člověka připraveného do života. **To je hlavní filozofická myšlenka zařízení dětského domova se školou, a sice vychovat zdravého společensky se uplatňujícího se člověka, který bude vštípené hodnoty předávat dále svým dětem.**

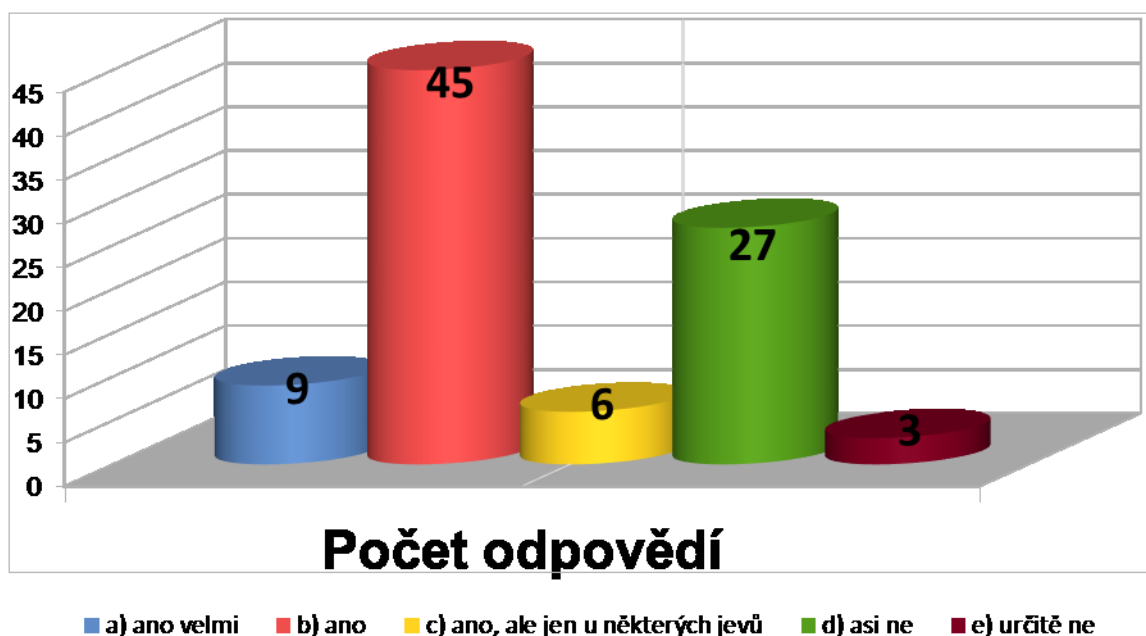
Otázka číslo 7

Mohl by Vám napomáhat sociální pedagog při poskytování sociálně – právního poradenství v oblasti rodinných vztahů, zdravotního a psychického onemocnění či postižení, sociálně – patologických nebo kriminálních jevů?

- a) ano velmi
- b) ano
- c) ano, ale jen u některých jevů př:.....
- d) asi ne
- e) určitě ne

Možnost	Počet odpovědí
a) ano velmi	9
b) ano	45
c) ano, ale jen u některých jevů	6
d) asi ne	27
e) určitě ne	3

Tabulka 7

Graf 7

Na otázku, zda by mohl napomáhat sociální pedagog při poskytování sociálně – právního poradenství v oblasti rodinných vztahů, zdravotního a psychického onemocnění či postižení, sociálně – patologických nebo kriminálních jevů, odpověděla většina dotázaných kladně. Tedy souhlasí, aby nějakou formou a v nějaké specifické činnosti jim sociální pedagog pomáhal. **To je velice důležité zjištění.** Učitel nebo vychovatel je zaměřený buď na výchovu, nebo vzdělávání. Tito pedagogičtí pracovníci nejsou schopni časově zvládat některé úkoly, které je potřeba řešit v rámci vztahu školy, dětí, rodiny, OSPODu, institucí a jiných organizací. Sociální pracovník, který v zařízení dětského domova se školou spolupracuje s rodiči dětí, OSPODem a jinými institucemi, je ale jen velmi málo s dítětem, které potřebuje individuální péči. Proto se většina pedagogických pracovníků přiklání k možnosti pomoci sociálního pedagoga, jako koordinátora. Také se nabízí individuální práce s dítětem kdy sociální pedagog je schopen dítěti vysvětlit jaká má práva, kde a na koho se může s problémem obrátit a také mu může zprostředkovat setkání se specialistou v oboru psychologie, práva, rodinného poradce, lékaře nebo psychoterapeuta.

Na otázku „asi ne“ odpovědělo 27 respondentů, což znamená, že nemají jasně vymezené pracovní pojetí sociálního pedagoga v zařízení dětského domova, nebo si myslí, že veškerou zátěž zvládnou sami. U těchto pracovníků hrozí riziko nekvalitně odvedené práce, nebo naopak.

Otázka číslo 8

Spolupracuje se Vám dobře s ostatními pedagogickými pracovníky?

- a) ano se všemi rád spolupracuji
- b) ano, ale jen s učiteli
- c) ano, ale jen s vychovateli
- d) spolupracuje se mi špatně s oběma skupinami

Možnost	Počet odpovědí
a) ano se všemi rád spolupracuji	69
b) ano, ale jen s učiteli	6
c) ano, ale jen s vychovateli	9
d) spolupracuje se mi špatně s oběma skupinami	6

Tabulka 8

Graf 8

Spolupráce s ostatními pedagogickými pracovníky je podle dotazníkového šetření velice dobrá. Jen malý počet 6 respondentů se vyjádřil, že se jim spolupracuje špatně a to jak s učiteli, tak s vychovateli. Spolupráce pedagogických pracovníků v dětském domově se školou je velice důležitá, protože se zde prolíná vzdělávání a výchova dětí. Dobrá spolupráce musí vycházet z filozoficko-etického myšlení pedagogů v dětském domově se školou, kde se vztahy a postoje

jednotlivých aktérů prolínají do celkového klimatu v dětském domově se školou. Výsledné úsilí nastavení filozoficko-etických norem, se odráží při výchově svěřených dětí. Děti velmi dobře vycítí každý nesoulad a chybu ve spolupráci pedagogických pracovníků. Nesmí docházet k tomu, aby třeba vychovatel při rozhovoru nebo práci s dětmi se nevhodně vyjadřoval k nějakému učiteli nebo učitelskému sboru a naopak. Pedagogičtí pracovníci si svoje problémy a nesrovnalosti musí dokázat řešit mezi sebou a nezatahovat do řešení svěřené děti, nebo řešit věci před dětmi. Musíme si uvědomit, že děti svěřené soudem do dětského domova se školou prošly ve svém dosavadním životě mnoha negativními zkušenostmi a neumí správně zpracovat a vyhodnotit informace, které pedagogičtí pracovníci mezi sebou řeší.

Na čem je založená dobrá spolupráce pedagogických pracovníků?

- pozitivním přístupem k sobě navzájem a samotné práci s dětmi
- dobrou výměnou informací mezi sebou
- dobrou informovaností od vedení dětského domova se školou
- uměním naslouchat názoru druhých být se s nimi neztotožňují
- vyměnit myšlení „Já“ za myšlení „My“
- filozoficko-etický aspekt práce vidět v pomoci dětem, které pomoc potřebují a vyžadují
- občasné neformální setkávání pedagogických pracovníků mimo zařízení dětského domova se školou
- společné projekty a výlety, kde se upevňuje spolupráce mezi pedagogy
- profesionální přístup k sobě i ostatním

Co vede k narušování spolupráce mezi pedagogickými pracovníky v dětském domově se školou?

- rozdílný pohled na pedagogickou práci v dětském domově se školou
- osobní averze mezi některými pedagogickými pracovníky
- závist vyššího vzdělání, postavení a platu
- nepochopení filozoficko-etického principu práce s dětmi v dětském domově se školou

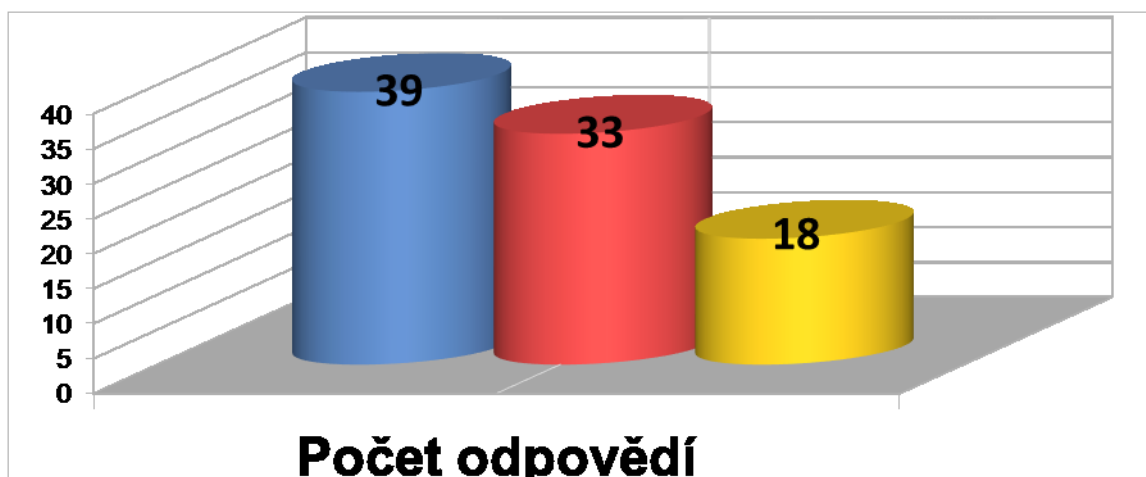
Otázka číslo 9

Myslíte si, že filozoficko-etický styl práce s dětmi ve Vašem dětském domově se školou je správný?

- a) ano určitě
- b) ano, ale mám k některým postojům dětského domova výhrady
- c) mám odlišný filozofický názor na práci v dětském domově se školou

Možnost	Počet odpovědí
a) ano určitě	39
b) ano, ale mám k některým postojům dětského domova výhrady	33
c) mám odlišný filozofický názor na práci v dětském domově se školou	18

Tabulka 9

- a) ano určitě
- b) ano, ale mám k některým postojům dětského domova výhrady
- c) mám odlišný filozofický názor na práci v dětském domově se školou

Graf 9

Filozoficko-etický rozměr práce v dětském domově se školou je důležitým faktorem při výchově, a vzdělávání dětí. Protože se jedná o děti, které trpí různými psychickými, zdravotními, osobnostními vztahovými problémy, musí se i filozoficko-etický kodex přizpůsobit tomuto stavu. Je zde mnohem větší náročnost na pedagogy a to především v oblasti tolerance, porozumění, pochopení, empatie, ohleduplnosti, osobního příkladu, plánovitosti a chápání souvislostí. Některé děti jsou značně agresivní, vulgární, hyperaktivní a mají problém se socializací, respektováním

autorit a dodržováním řádu. To vyžaduje značné nároky na osobnostní vlastnosti pedagogického personálu. Ne pro každého je tato práce vhodná a najde v ní seberealizaci.

V současné době je filozoficko-etický rozměr práce pedagogických pracovníků v zařízeních dětských domovů nastaven takto:

- dobré materiální zabezpečení
- hluboce etický způsob práce s dětmi
- využívání humanistických metod práce
- demokratický přístup ke klientovi – dítěti
- využívání moderních metod při práci s dětmi
- zapojení dětí do volno časových aktivit
- individualizace výchovy a vzdělávání
- důraz na spolupráci rodiny, školy a OSPODem
- zapojování dětí do sportovních a kulturních akcí pořádaných dětským domovem, MŠMT, nebo jinými organizacemi
- spolupráce s psychologem, psychoterapeutem, etopedem, preventistou patologických jevů
- spolupráce mezi jednotlivými dětskými domovy se školou

Většina dotázaných v tomto průzkumu se vyjádřila kladně a pozitivně vůči nastavení tohoto moderního humánního trendu přístupu ve výchově v dětském domově se školou. Jsou ale i jiné názory, které toto nastavení považují za nadhodnocené, neefektivní, mnohdy zbytečné. **Říkají, že děti tu jsou umíst'ovány za trest a ne za odměnu.** To je sice pravda, ale pokud dětem neukážeme lepší stránky, možnosti, nové životní přístupy, nové cíle a cestu k nim, tak práce pedagoga v dětském domově bude bezpředmětná a šlo by pouze o udržování, nebo zhoršování stavu dítěte.

Otázka číslo 10

Jaký je Váš názor na dodržování etických norem ve Vašem dětském domově se školou?

- a) ano dodržují se velmi přesně
- b) ano, ale jen některé
- c) moc se nedodržují
- d) vůbec se nedodržují

Možnost	Počet odpovědí
a) ano dodržují se velmi přesně	57
b) ano, ale jen některé	30
c) moc se nedodržují	3
d) vůbec se nedodržují	0

Tabulka 10

Graf 10

Etické normy jsou v dětském domově se školou jasně nastaveny. Podle dotázaných respondentů se zde v drtivé většině dodržují a respektují. Někteří pedagogičtí pracovníci si myslí, že se v dětském domově se školou dodržuje většina etických norem, výhrady mají jen k některým, které se nedodržují, nebo jen v malé míře. Takto se vyjádřilo 30 respondentů. To znamená, že zde

vzniká prostor pro nejasnost výkladu, nepochopení principů, nebo osobní ignoranci nebo nepochopení etického kodexu některými pedagogickými pracovníky.

Jaká jsou etická pravidla, kterými se pedagogičtí pracovníci v zařízeních dětských domovů mají řídit?

- humánní přístup k dětem
- princip pomoci a ochoty pomáhat
- pravdomluvnost
- poctivost
- osobní příklad
- osobní zaujetí
- čestnost
- spravedlivost
- dobrá pozitivní komunikace
- spolupráce všech zainteresovaných složek, které se podílí na výchově a vzdělávání
- ochota pomáhat
- pozitivní a optimistický náhled na výchovu dětí

Pokud některý z pedagogických pracovníků nechce nebo z nějakého osobního důvodu nemůže dodržovat tyto etické principy při práci s dětmi v dětském domově se školou, neměl by zde vůbec pracovat. Děti, které do takových zařízení jsou umisťovány, prošly bouřlivým dětstvím a zaslouží si dobré a profesionální zacházení. Mnohdy se jedná o děti, které byly týrané a zneužívané, zanedbané jak po materiální stránce, tak po vývojové a psychické stránce. Jsou to děti, které jsou postiženy vývojovými poruchami, poruchou učení a chování, nebo hyper či hypo aktivitou. Proto si zaslouží respekt pedagogických pracovníků a to se musí odrážet v jejich profesionálním přístupu k těmto dětem.

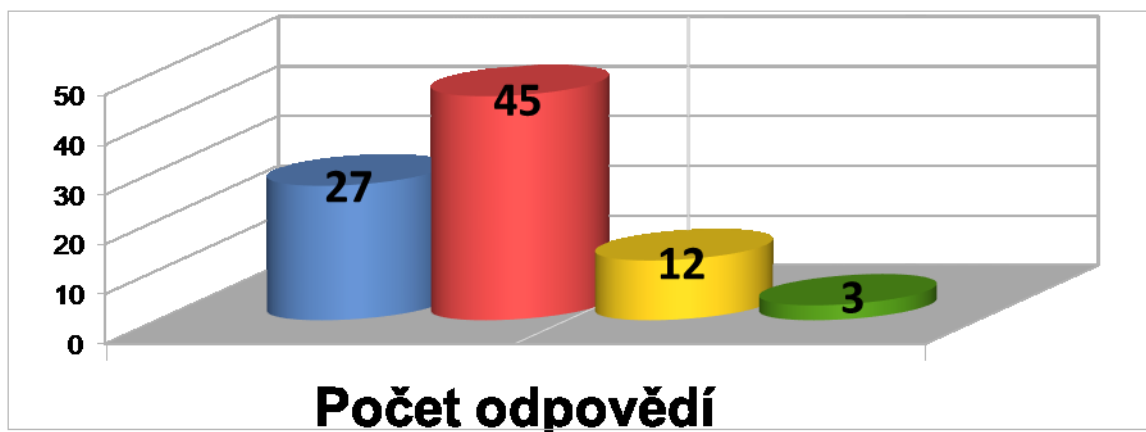
Otázka číslo 11

Mohl by Vám sociální pedagog pomáhat s prováděním metodických a specializovaných kontaktních činností, se zaměřením na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení?

- a) určitě ano
- b) jen v některých činnostech
- c) někdy ano, ale spíše by byla jeho pomoc pro mě zátěží
- d) určitě ne

Možnost	Počet odpovědí
a) určitě ano	27
b) jen v některých činnostech	45
c) někdy ano, ale spíše by byla jeho pomoc pro mě zátěží	12
d) určitě ne	3

Tabulka 11

- a) určitě ano
- b) jen v některých činnostech
- c) někdy ano, ale spíše by byla jeho pomoc pro mě zátěží
- d) určitě ne

Graf 11

Sociální pedagog dle tohoto průzkum by byl jednoznačně přínosem v pomoci s prováděním metodických a specializovaných kontaktních činností se zaměřením na jednotlivce, rodiny

a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení? Na tuto otázku odpovědělo určitě ano 27 a ano v některých činnostech 45 respondentů. Někdy ano jen v malé míře odpovědělo 12 dotázaných a 3 respondenti si vůbec pomoc sociálního pedagoga nepřejí. Předpokládá se, že ti, co jednoznačně odpověděli určitě ano, by uvítali pomoc sociálního pedagoga při práci s osobami nebo skupinami se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení. Dalších 45 respondentů vidí pomoc v této oblasti jako užitečnou a potřebnou, ale jen například s jednotlivci, nebo rodinami dětí.

O jaké metodické a specializované kontaktní činnosti se jedná?

- zprostředkování všeobecného poradenství
- zprostředkování odborného poradenství
- pomoc dítěti s komunikací s rodinou
- pomoc dítěti při komunikaci s úřady, soudy, policií
- pomoc při komunikaci s OSPODem
- pomoc při řešení šikany ve škole mezi dětmi
- napomáhat s doučováním výkonnostně slabších žáků
- pomoc při práci s dětmi závislými na drogách, alkoholu a tabákových výrobcích
- zajistit specializovanou péči dětem týraným a zneužívaným.
- komunikovat a pracovat s rodinou dítěte svěřeného do ústavní péče, popřípadě sociálním pracovníkem v místě bydliště dítěte.

Otázka číslo 12

Pokud by sociální pedagog byl pro Vás ve Vaší práci přínosem, tak v jakých praktických činnostech? (můžete zakroužkovat i více odpovědí)

- a) při přímé práci s dětmi
- b) při vyřizování úředních záležitostí
- c) při vyplňování agendy
- d) při spolupráci s rodinou
- e) při spolupráci s OSPODem
- f) při spolupráci s PČR a soudy
- g) při mimoškolních aktivitách a zájmové činnosti
- h) při spolupráci se zdravotnickými zařízeními.

Možnost	Počet odpovědí
a) při přímé práci s dětmi	42
b) při vyřizování úředních záležitostí	45
c) při vyplňování agendy	21
d) při spolupráci s rodinou	24
e) při spolupráci s OSPODem	33
f) při spolupráci s PČR a soudy	24
g) při mimoškolních aktivitách a zájmové činnosti	18
h) při spolupráci se zdravotnickými zařízeními.	21

Tabulka 12

- a) při přímé práci s dětmi
- b) při vyřizování úředních záležitostí
- c) při vyplňování agendy
- d) při spolupráci s rodinou
- e) při spolupráci s OSPODem
- f) při spolupráci s PČR a soudy
- g) při mimoškolních aktivitách a zájmové činnosti
- h) při spolupráci se zdravotnickými zařízeními.

Graf 12

Na otázku pokud by sociální pedagog byl pro Vás ve Vaší práci přínosem, tak v jakých praktických činnostech, s velkou převahou odpověděli dotázaní pedagogové, že hlavně v přímé práci a vyplňování agendy. V přímé práci s dětmi je to pomoc při psychosociálním a agresivním chování a také při přípravě na vyučování, nebo mimoškolních aktivitách. Také v individuálním řešení, praktické pomoci dítěti, které je v afektu a nezvládá momentální situaci. Sociální pedagog může být také nápomocen při preventivní a poradenské činnosti na skupině. Může se jednat o skrytou nebo otevřenou šikanu, počáteční sociální vyloučení nebo jiné počínající patologické jevy.

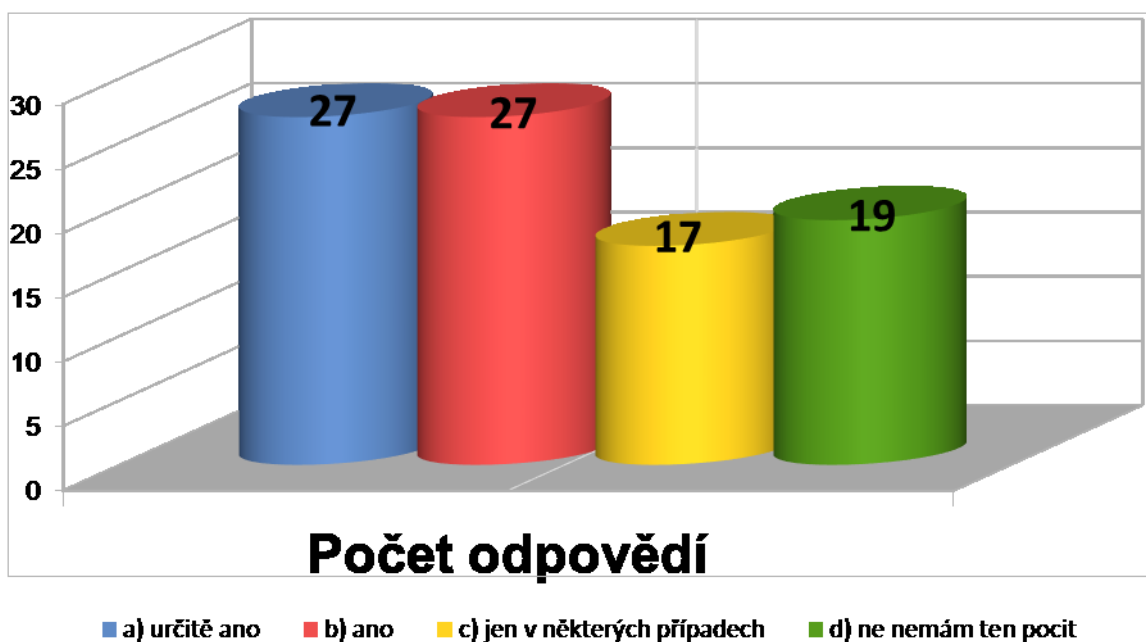
Otázka číslo 13

Myslíte si, že by se sociální pedagog měl podílet na přípravě a koordinaci sociálně-preventivního programu školy na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí?

- a) určitě ano
- b) ano
- c) jen v některých případech
- d) nemám ten pocit

Možnost	Počet odpovědí
a) určitě ano	27
b) ano	27
c) jen v některých případech	17
d) ne nemám ten pocit	19

Tabulka 13

Graf 13

Ne většina dotázaných respondentů souhlasí, aby se sociální pedagog podílel na tvorbě preventivních programů v dětském domově se školou. Určitě ano se vyjádřilo 27 a ano se vyjádřilo také 27 dotázaných. Dalších 17 dotázaných souhlasí s podílením se sociálního pedagoga na tvorbě preventivních programů, ale jen v některých částech tohoto programu. Znamená to, že

většina pedagogů je si velmi dobře vědoma skutečnosti, že sociální pedagog pracuje jak s dětmi, tak s úřady, rodinou dětí, školou a dalšími odborníky. Proto může být práce na preventivním programu podpořena praxí a dlouhodobou zkušeností hlavně v terénní oblasti. Také má sociální pedagog více času na posouzení, vyladění, zapracování věcných připomínek do programu. Při tvorbě preventivního programu by měli spolupracovat vedoucí vychovatel, vedoucí učitel, etoped, školní psycholog a sociální pedagog.

Při prevenci by se měli zaměřit na tyto hlavní body preventivního programu:

- prevenci šikany mezi dětmi
- prevenci proti zneužívání psychotropních a omamných návykových látek
- prevenci proti sociálnímu vyloučení
- prevenci proti zneužívání a týrání dětí – osvěta v rodině
- prevence proti záškoláctví a toulkám
- proti rasizmu a xenofobii
- práce s mimoškolními aktivitami a volno časovými aktivitami

Někteří pedagogičtí pracovníci v počtu 17 ovšem nemají potřebu pomoci při tvorbě preventivního programu v dětském domově se školou. Mají pocit, že vše je dostačující a sociální pedagog by do tvorby preventivního programu vůbec neměl zasahovat. Je to škoda, protože čím více znalostí, zkušeností a kooperace všichni zainteresovaní do preventivního programu vloží, tím bude program kvalitnější a nalezne praktické využití.

Preventivní programy ve školách by měly odrážet konkrétní potřebu dětí s jejich propojením na rodinu, vrstevnickou skupinu a školu. Podchycení sociálně patologických jevů na samém počátku, vede k daleko větší možnosti pozdější nápravy.

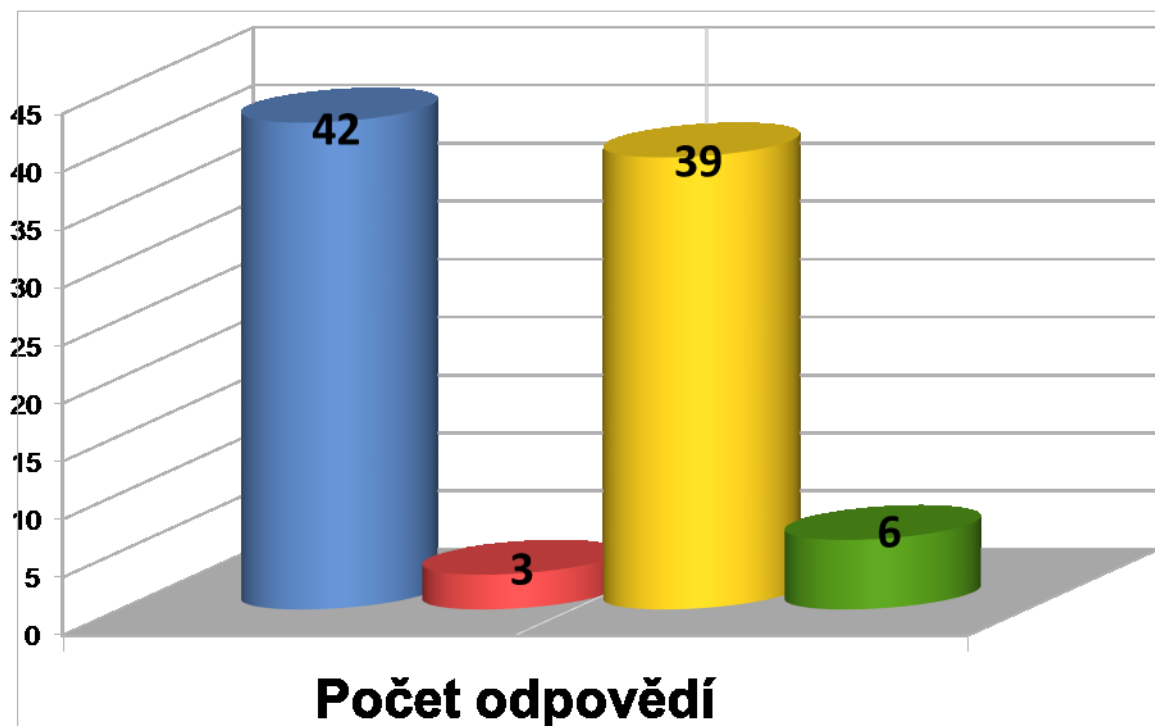
Otázka číslo 14

Myslíte si, že by sociální pedagog Vám mohl pomoci s komunikací mezi dětmi a vámi?

- a) určitě ano
- b) ano za určitých předpokladů, (specifikuj).....
- c) myslím, že ne pokusím se to zvládnout sám
- d) určitě ne

Možnost	Počet odpovědí
a) určitě ano	42
b) ano za určitých předpokladů	3
c) myslím, že ne pokusím se to zvládnout sám	39
d) určitě ne	6

Tabulka 14

- a) určitě ano
- b) ano za určitých předpokladů
- c) myslím, že ne pokusím se to zvládnout sám
- d) určitě ne

Graf 14

Zjištění, že víc jak polovina dotázaných by využilo sociálního pedagoga při lepší komunikaci s dětmi, oproti skoro stejné polovině respondentů, kteří si myslí, že komunikaci s dětmi zvládnou sami je překvapivá. Přitom je známo, že některým pedagogickým pracovníkům se některé děti neotevrou a mají zábrany s nimi komunikovat. Buď na děti působí hodně autoritativně, nebo v nich pedagog nezbuzuje důvěru. Také je otázkou, zda má pedagog při své práci dostatek času na individuální pohovor s dítětem, které potřebuje poradit nebo pomoc. Komunikace s dítětem musí mít veškeré atributy správné a efektivní komunikace.

Prvky efektivní komunikace, jaké by měly být?

- pravdomluvnost
- ochota naslouchat
- pluralita názorů
- otevřená komunikace
- demokratický přístup
- empatie a ochota pomoci
- nestrannost
- klidný a pokojný hlas
- osobní zaujetí při rozhovoru
- komunikační dovednosti a kompetence
- psaní písemných poznámek
- anonymita a důvěra

Při neefektivní komunikaci dochází k uzavření komunikačních kanálů u dítěte. To se uzavře do sebe a trvá dlouho, než se dítě někomu otevře. Většinou dříve jak pedagogickému pracovníkovi se dítě vypovídá někomu ze své vrstevnické skupiny nebo kamarádům. Tam je velké nebezpečí odklonu od správného myšlení, jednání a konání. Podceňovat komunikaci, se nevyplácí obzvláště u dětí pubescentů i adolescentů.

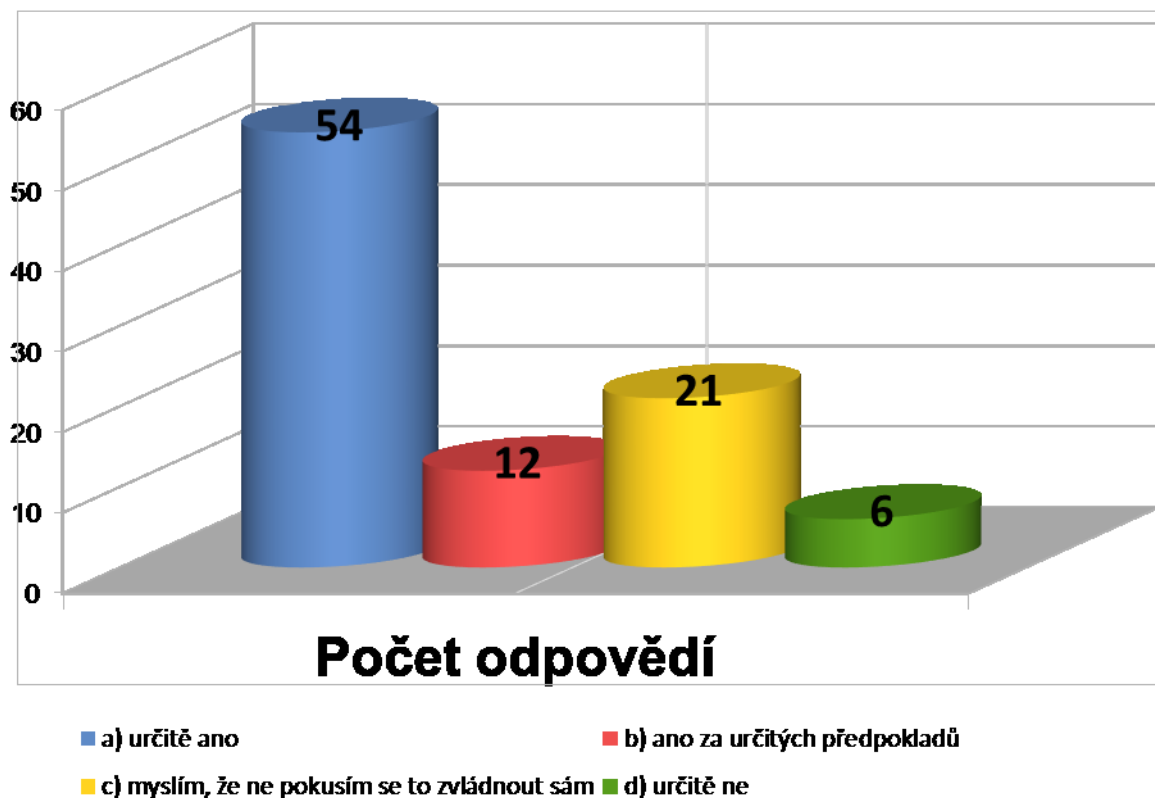
Otázka číslo 15

Pomohl by Vám sociální pedagog s přípravou dětí do školy a s motivací ke studiu?

- a) ano určitě
- b) ano, ale jen ve specifických případech
- c) ne, vše se pokusím zvládnout sám
- d) určitě ne

Možnost	Počet odpovědí
a) ano určitě	54
b) ano, ale jen ve specifických případech	12
c) ne, vše se pokusím zvládnout sám	21
d) určitě ne	6

Tabulka 15

Graf 15

Dvě třetiny dotázaných pedagogických pracovníků souhlasí, aby jim při přípravě na vyučování a motivaci dětí ke studiu pomáhal sociální pedagog. Tito pedagogové dobře vědí, jak

obtížná je práce s dětmi, které mají poruchy chování, učení, pozornosti a hyperaktivity. Při výuce ve škole, se učitel snaží dětem předat maximální množství informací. Je však brzděn častým napomínáním dětí, usměrňováním a usměrňováním. Děti, které jsou umisťovány do dětských domovů se školou, mají často zanedbanou školní docházku a to i několik let. Mají velké množství školní neomluvené absence, někteří mezi 100- 300 hodinami. Je velmi náročné učit takové děti a učitelé zde učící si zasluhují uznání a obdiv. Proto se většina z nich kloní k pomoci sociálního pedagoga, protože ten má čas, prostor a je schopen pracovat s dítětem individuálně, mimo třídu a může zvolit jiné postupy, jak učitel při kolektivní výuce ve třídě. Motivovat žáky k učení, může sociální pedagog také ve volném čase dítěte mimo školní učebnu. Důležitým činitelem práce sociálního pedagoga při přípravě na školu, je motivovat žáka k učení a ke zlepšení prospěchu.

Jak může sociální pedagog žáka motivovat k učení a zlepšení prospěchu?

- osobním příkladem (poukázat na celoživotní vzdělávání)
- poukázat žákovi na výhodnost učení hlavně v pozdější době (uplatnění ve vybraném oboru, lepší placená práce, možnost většího výběru budoucího povolání a podobně)
- získání prestiže ve třídě a vrstevnické skupině
- lepší pozdější uplatnění na trhu práce
- lepší orientace ve světě a každodenní realitě
- pobídky za zlepšení prospěchu (např. výlet na sportovní utkání, do divadla, nebo kina)

Součástí náplně práce vychovatelů v dětském domově se školou je mimoškolní příprava na vyučování. Tato příprava je ve stejném ohledu náročná, jako výuka ve škole, ale obsahuje další specifika. Příprava probíhá ve volném čase dětí a to se velmi často projevuje odporem a vzdorem dětí. Vymezený čas na školní přípravu je dle jednotlivých dětských domovů se školou a to od 0,30 minut do 1 hodiny. Jednotlivé výchovné skupiny jsou složeny z maximálního počtu 8 dětí a léčebné skupiny z maximálního počtu 8 dětí. Zařazení do skupin se provádí podle dětí, které jsou do dětského domova se školou umisťovány soudem. Proto zde na jedné skupině mohou být například dva žáci z 9 třídy, tři z 8 třídy, dva žáci ze 7 třídy a jeden z 6 třídy. Jde o různý věk dětí a také různé učivo. Proto je nesmírně složité pro vychovatele učit se s dětmi současně. Proto vychovatel hlavně dohlíží nad dodrženým časem věnování se přípravě na školu a také na písemné úkoly, které žáci dostanou ve škole. Proto většina vychovatelů souhlasí s pomocí sociálního pedagoga při přípravě na školu a podporu školní motivace.

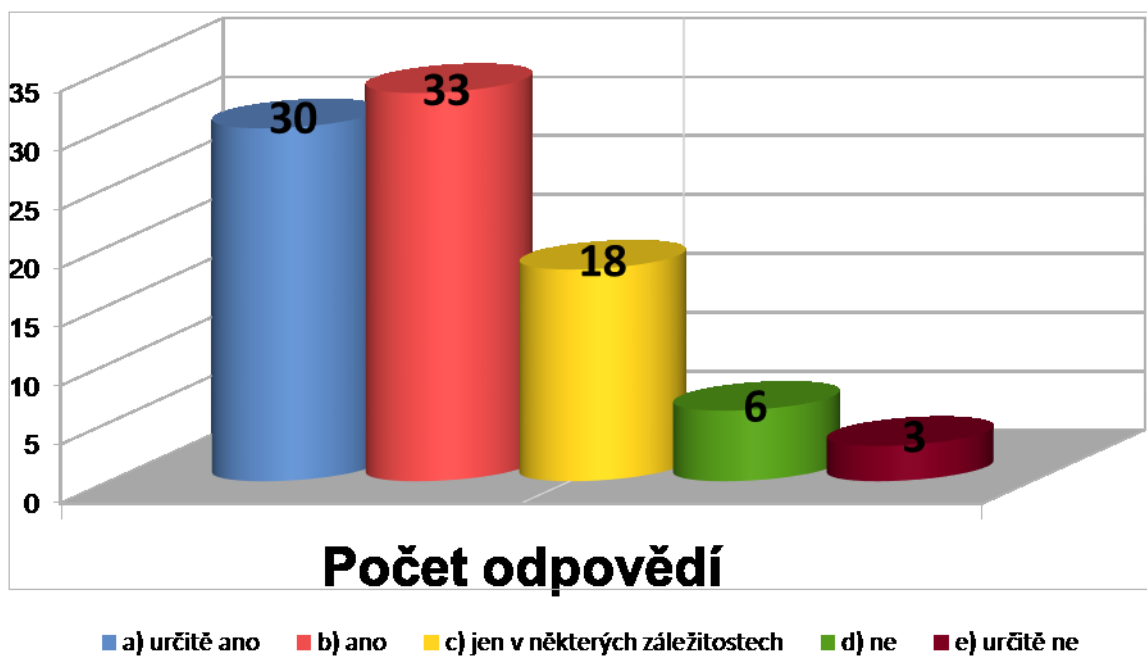
Otázka číslo 16

Pomohla by Vám práce sociálního pedagoga s propojením mezi školou a jinými subjekty, např. obcí, policií, zdravotnickým zařízením?

- a) určitě ano
- b) ano
- c) jen v některých záležitostech
- d) ne
- e) určitě ne

Možnost	Počet odpovědí
a) určitě ano	30
b) ano	33
c) jen v některých záležitostech	18
d) ne	6
e) určitě ne	3

Tabulka 16

Graf 16

Odpověď na otázku, zda by pomohla pedagogickým pracovníkům v dětském domově se školou práce sociálního pedagoga s propojením mezi školou a jinými subjekty, např. obcí, policií, zdravotnickým zařízením, vyzněla jednoznačně. Pedagogičtí pracovníci by tuto pomoc přivítali. Je to jednak z důvodů časových a také z důvodu praktické uskutečnitelnosti. Sociální pedagog by byl tedy prospěšný pro všechny pedagogické pracovníky, jako **koordinátor mezi dětmi, rodinou školou, výchovou, OSPODem, soudy, PČR a jinými zaměstnanci a organizacemi**. Jeho předností by bylo dostatek času, dobrá znalost rodinného prostředí, školního prostředí, výchovného prostředí, volno časových aktivit, individuálních potřeb dítěte. Konkrétní nastavení pracovní náplně sociálního pedagoga při práci v dětském domově se školou, by mohl nastavit ředitel dle konkrétní potřeby zařízení. Tyto potřeby diferencuje skutečnost, že některé zařízení mají etopeda, některé školního psychologa a některé je nemají. Proto by část těchto funkcí, v případě absence těchto pracovních pozic, mohl zastávat sociální pedagog.

Protože v dětském domově se školou se pracuje jen s problémovými dětmi, je tento domov velmi často navštěvován složkami PČR a také soudů. Mnohé děti do takových zařízení přichází s hojnou kriminální zkušeností a to jednak v oblasti krádeží, loupeží, znásilnění, ale také v oblasti drogové recidivy. Mnoho dětí je částečně nebo plně závislých na tabáku, alkoholu, marihuaně, pervitiny nebo jiných návykových látkách. Návštěvy soudů, PČR a sexuologického vyšetření, jsou zde na denním pořádku. Proto, by sociální pedagog mohl velmi dobře napomáhat a koordinovat postup mezi dítětem a těmito složkami.

5.1. Interpretace dat (diskuse, shrnutí)

Na otázku zda by uvítali pedagogičtí pracovníci v zařízeních dětských domovů **pomoc sociálního pedagoga**? Pokud ano, tak v **jakých** konkrétních činnostech byly odpovědi poměrně jednoznačné. Většina dotázaných pedagogů by si přála, aby jim sociální pedagog pomáhal a to hlavně v přímé práci s dětmi. Většina dotázaných pedagogických pracovníků, by také uvítala pomoc s prováděním metodických a specializovaných kontaktních činností se zaměřením na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení. V oblasti podílet se na přípravě a koordinaci sociálně preventivního programu školy na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí, se téměř dvě třetiny dotázaných respondentů vyjádřilo, že souhlasí s pomocí. Jedna třetina dotázaných tuto pomoc vidí jako nepotřebnou, nebo potřebnou jen v některých specifických případech. To je zajímavé zjištění, protože sociální pedagog pracuje nejenom s dětmi, které prošly týráním, zneužíváním a byly citově i fyzicky zanedbávány. Také spolupracují s rodinami, kde k takovému negativnímu zacházení docházelo. Sociální pedagog může proniknout a rozklíčovat příčiny problémů v rodině a může při sestavování preventivního programu ve škole být velmi užitečný.

Na otázku jak se daří plnit pedagogickým pracovníkům pracujících v dětských domovech se školou **filozoficko-etický styl práce s dětmi** se zaměřením na praktickou pomoc, necelá polovina respondentů odpověděla určitě ano, větší polovina má výhrady k nastavení stylu práce s dětmi. Většina respondentů je s dodržováním etických norem v jejich dětském domově se školou spokojena a záporně odpověděli jen tři respondenti. To svědčí o dobrém filozofickém směru

a dobré, profesionální práci pedagogů v dětských domovech se školou. Problémem jsou nové pedagogické metody, které jsou do škol zaváděny v celé Evropské Unii. Jedná se především o inkluzivní vzdělávání, na které pedagogové a hlavně učitelé často poukazují v negativním směru. Jedná se o inovativní způsob vzdělávání a především pedagogové s větší praxí jsou velmi skeptičtí. Právě sociální pedagog, by mohl najít společnou řeč mezi učitelem, žákem, popřípadě asistentem pedagoga. Také do jisté míry přetrvává negativní náhled na vzdělávání dětí s vážnými poruchami chování. Někteří pedagogové zastávají názor, že dítě je v dětském domově se školou je umístěné za trest a jeho nadstandardní hmotné zabezpečení je kontraproduktivní. Většina dotázaných na otázku zda se ve své práci cítí

Třetí důležitou otázkou zda **je závislý pohled na práci a pomoc sociálního pedagoga** na pohlaví, věku, délce praxe a míra dosaženého vzdělání pedagogických pracovníků v zařízeních dětských domovů se školou odpovídali dotázaní respondenti následovně. Na dotazníkovém šetření se podílelo 90 respondentů, kteří odevzdali dotazník. Z toho bylo 60 mužů a 30 žen. To značí, že v zařízeních dětských domovů pracují jako pedagogičtí pracovníci převážně muži. Je to dáno náročností práce s problémovými dětmi s poruchou chování, které používají vulgární mluvu, a někdy nezřídka jsme i svědky napadení fyzického napadení pedagogického pracovníka. Do dotazníkového šetření zapojilo 21 učitelů, 45 vychovatelů a 24 jiných pedagogických pracovníků. Počet vychovatelů je větší z důvodů celoročního nepřetržitého provozu, kdy se vychovatelé střídají o sobotách a nedělích. V zařízeních dětských domovů pracují pedagogové s délkou praxe nad 20 let jen v malém počtu. Je to způsobeno velkou náročností práce ve stresovém prostředí. Hrozí zde syndrom vyhoření. Nepočtenější zastoupení mají pedagogové s praxí od 10 do 15 let a potom noví pracovníci do 5 let praxe. Je to dáno nárůstem asistentů pedagogů v rámci inkluzivního vzdělávání a zlepšení finančních podmínek v tomto resortu. V dětských domovech se školou pracuje největší část pedagogů s vysokoškolským vzděláním a to se specializací na přímo speciální pedagogiku, nebo s doplňujícím studiem speciální nebo sociální pedagogiky. Je to velký nárůst a svědčí o snaze pedagogů i státu o celoživotní růst a vzdělávání. Z průzkumu rovněž vyplývá spokojenost pedagogických pracovníků pracujících v dětských domovech se školou se vzájemnou spoluprací s ostatními členy pedagogického sboru a to se odráží i na vztahu k vychovávaným dětem. Většina dotázaných odpověděla, ke svěřeným dětem mají rozumný a vyvážený vztah, což odpovídá filozoficko-etickým principům práce s problémovými dětmi.

5.2. Doporučení pro praxi

Předmětem této práce bylo zjištění míry filozoficko-etického rozměru sociální pedagogiky v návaznosti na konkrétní praktickou životní pomoc. Pro konkrétní zjišťování jsem využil poznatky z mé dlouholeté praxe v Dětském domově se školou v Bystřici pod Hostýnem, kde pracuji, jako denní vychovatel. Pedagogický výzkum, byl prováděn ve třech zařízeních dětských domovů se školou, kde mi ředitelé těchto zařízení vyšli vstříc. Otázky v dotazníkovém šetření byly zaměřeny na různé aspekty výchovy vzdělávání, vztahů pedagogických pracovníků k dětem a vztahu pedagogů k funkci sociálního pedagoga, jeho možnosti využití a pomoci.

Z výzkumného šetření jasně vyplývá, že pedagogičtí pracovníci pracující v dětských domovech se školou by spoluprací se sociálním pedagogem uvítali. Pomoc vidí jako prospěšnou a užitečnou. Hlavní pomoc by uvítali v přímé pedagogické podpoře při výuce a výchově, ale také

při pomoci s legislativou a individuální práci s dětmi, přípravě na vyučování. Velmi zásadní je pohled na sociálního pedagoga, jako na koordinátora mezi dětmi, školou, výchovou a ostatními institucemi, jako například PČR, OSPODem, zdravotnickými zařízeními a soudy. Sociální pedagog se tak může podílet na dalším zkvalitňování péče o svěřené děti s cílem zapojení dětí do praktického života. Pro jednotlivé dětské domovy se školou vyvstává otázka financování sociálního pedagoga a stanovení jeho náplně práce tak, aby byl pro ostatní pedagogické pracovníky nebyl přítěží, ale pomocníkem, který jim nijak nezasahuje do jejich pravomocí a kompetencí. V době stále rozšiřujícího se inkluzivního vzdělávání, může být sociální pedagog spolu s asistentem pedagoga výrazným činitelem při zkvalitňování péče.

Informační leták

Informační leták o možné náplni práce sociálního pedagoga v dětském domově se školou, sestaveného na základě pedagogického průzkumu prováděného v těchto zařízeních. Jedná se o doporučení pro vedení dětských domovů se školou a také pedagogické pracovníky. Sociální pedagog by Vám mohl pomoci v těchto oblastech:

- Při přímé pedagogické práci
- Komunikaci mezi pedagogem a dítětem
- Při dodržování filozoficko-etických norem chování v zařízeních dětských domovů
- Podílet se na provádění metodických a specializovaných kontaktních činnostech se zaměřením na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení
- Podporovat spolupráci a kooperaci všech pedagogických pracovníků
- Pomoc při poskytování sociálně-právního poradenství v oblasti různých vztahů, zdravotního a psychického onemocnění či postižení, sociálně-patologických nebo kriminálních jevů.
- Sociální pedagog by se mohl podílet na přípravě a koordinaci sociálně preventivního programu školy na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí
- Pomoc pedagogickým pracovníkům při vyřizování úředních záležitostí
- Při vyplňování agendy a administrativy
- Spolupracovat s rodinami žáků a dětmi
- Kooperovat a spolupracovat s OSPODy na řešení vzniklých situací
- Pomáhat při komunikaci mezi dětmi, rodinami, soudy a PČR
- Být nápomocen pedagogickým pracovníkům při mimoškolních a volnočasových aktivitách
- Pomáhat v rámci zavádějícího se inkluzivního vzdělávání ve školách
- Zajišťovat pomoc a spolupráci se zdravotnickými a léčebnými zařízeními

Všechny tyto činnosti, mají pomáhat pedagogickým pracovníkům ve zlepšení kvality vzdělávání, výchovy a také práce pedagogů v zařízeních dětských domovů se školou.

ZÁVĚR

V této práci jsem se zabýval filozoficko-etickým rozměrem sociální pedagogiky, jako životní pomoci. Konkrétní životní pomoc jsem zaměřil na prostředí dětského domova se školou, kde pracuji jako vychovatel. V úvodu teoretické části jsem se zaměřil na objasnění základních východisek a teoretických pojmů, které souvisí se sociální pedagogikou, filozofií, etikou a praktickou pomocí. Dále jsem zjišťoval stav zkoumaného tématu v literatuře domácí, zahraniční a cizojazyčné. Navázal jsem na objasnění vybraného tématu ve vztahu k sociální pedagogice a osvětlil základní pojmy, které nás provázely v celé této diplomové práci. Ve druhé kapitole teoretické části představuji sociální pedagogiku jako vědu, její vývoj, základní filozofické směry a proudy v počátcích své působnosti a filozoficko-etické zaměření sociální pedagogiky v dnešní moderní době. Formuluji základní etické principy a normy sociálního pedagoga v dnešní moderní době.

Ve třetí kapitole teoretické části této práce jsem představil prostředí dětského domova se školou, zákony, kterými se zařízení řídí, způsobu řízení, financování, organizační strukturu. Věnoval jsem se také důvody umístování dětí do dětských domovů a jejich poruchami, většinou poruchami chování a hyperaktivity. Také je důležité nejen vědět, čím svěřené děti trpí, ale a jak s nimi efektivně, eticky pracovat, rozvíjet jejich potenciál a kladné stránky jejich osobnosti.

Praktickou část jsem zaměřil na filozoficko-etický rozměr sociální pedagogiky, jako konkrétní životní pomoci dětem v dětských domovech se školou. Stanovil jsem si výzkumný problém v souvislosti s přijetím práce sociálního pedagoga v prostředí dětského domova se školou, kde jsem se zabýval problematikou spolupráce sociálního pedagoga s ostatními pedagogickými pracovníky. Pozoroval jsem mimo jiné přístup k práci a pomoci sociálního pedagoga ostatními pedagogickými pracovníky v souvislosti s pohlavím pracovním zařazení, délkou praxe a stupněm nejvyššího dosaženého vzdělání. Stěžejním výzkumným problémem bylo zjištění, zda by byl, nebo nebyl sociální pedagog, pro ostatní pedagogické pracovníky přínosem a popřípadě v jakých oblastech činnosti. Design výzkumného šetření se opíral o kvantitativní pedagogický výzkum, formou tištěného standardizovaného dotazníku. Výsledky šetření byly zaznamenány do tabulek a pro lepší znázornění, byly použity sloupcové grafy.

Z výzkumného šetření jasně vyplynulo, že by pedagogičtí pracovníci v zařízeních dětských domovů se školou pomoc sociálního pedagoga uvítali. Obsah je ho pracovní náplně by určoval ředitel zařízení po společné poradě s vedoucím učitelem, vedoucím vychovatelem,

etopedem popřípadě školním psychologem a preventivou. Je nevyhnutelné, aby se sociální pedagog v dětském domově se školou stal pojítkem mezi všemi zainteresovanými na výchově dětí. Nesmí v žádném případě zasahovat do kompetencí pedagogických pracovníků, pomocí získaných informací a spolupráce pomáhat dětem i pedagogům pomáhat v maximální možné míře.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ Zlatica. *Sociální pedagogika. Vybrané problémy*. Vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 1994. ISBN 80-223 0817-X.
- [2] BALVÍN Jaroslav a kol. *Romové a historie*. Vyd. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1996. ISBN 80-902149-8-3.
- [3] BALVÍN Jaroslav. *Sociální pedagogika a její dvě české osobnosti*. Praha: Radix. s. r. o., 1994. ISBN 978-80-87573-13-6.
- [4] BAŠTECKÁ Bohumila a kol. *Terénní krizová práce*. Vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0888-4.
- [5] BAŠTECKÁ Bohumila a kol. *Psychosociální krizová spolupráce*. Vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4195-6.
- [6] BOBEK Milan, PEŇIŠKA Petr. *Práce s lidmi*. Vyd. Brno: NC Publishink, 2008. ISBN 978-80-903858-2-5.
- [7] BROŽ Filip, VODÁČKOVÁ Daniela. *Krizová intervence v kazuistikách*. Vyd. Praha: Portál 2015. ISBN 978-80-262-0811-2.
- [8] BRNULA Petr. *Sociální práce*. Vyd. Bratislava: Iris, 2013. ISBN 978-80-89238-77-4.
- [9] DUPRÉ Ben. *Filozofie*. Vyd. Bratislava: Slovart, 2010. ISBN 978-80-410-3.
- [10] HELD Virginia. *Etika péče. Osobní, politická a globální*. Vyd. Praha: Filosofický ústav AV ČR, v. v. i., 2015. ISBN 978-80-7007-447-3.
- [11] HELUS Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4674-6.
- [12] CHAPMAN A. Richard. *Etika ve veřejné službě pro nové tisíciletí*. Vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-14-8.
- [13] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [14] KOHÁK Erazim. *Svoboda, svědomí, soužití*. Vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. ISBN 80-86429-35-0.
- [15] MATOUŠEK Oldřich, KOLÁČKOVÁ Jana, KODYMOVÁ Pavla. *Sociální práce v praxi*. Vyd. Praha: Portál s. r. o., 2005. ISBN 80-7367-002-X
- [16] JANKOVSKÝ Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.

- [17] JANOTOVÁ Helena a kol. *Profesní etika*. Vyd. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 5005. ISBN 80-86861-42-2.
- [18] PROCHÁZKA Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-5046-5.
- [19] PRŮCHA Jan. *Andragogický výzkum*. Vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5232-7.
- [20] SOKOL Jan. *Etika a život*. Vyd. Praha: Vyšehrad, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-80-7429-063-3.
- [21] STARK Stanislav. *Filozofie člověka v historickém kontextu*. Vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008. ISBN 978-80-7043-711-7.
- [22] ŠMAJS Josef, BINKA Bohuslav, ROLNÝ Ivo. *Etika, ekonomika a příroda*. Vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4293-9.
- [23] ŠPATENKOVÁ Naděžda a kol. *Krize a krizová intervence*. Vyd. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-247-5327-0.
- [24] ŘÍČAN Pavel. *Psychologie*. Vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-923-2.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

PČR Policie české republiky

OSPOD Význam druhé zkratky.

DD Dětský domov.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1	40
Graf 2	42
Graf 3	43
Graf 4	45
Graf 5	47
Graf 6	49
Graf 7	51
Graf 8	53
Graf 9	55
Graf 10	57
Graf 11	59
Graf 12	62
Graf 13	63
Graf 14	65
Graf 15	67
Graf 16	69

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1	40
Tabulka 2	42
Tabulka 3	43
Tabulka 4	45
Tabulka 5	47
Tabulka 6	49
Tabulka 7	51
Tabulka 8	53
Tabulka 9	55
Tabulka 10	57
Tabulka 11	59
Tabulka 12	61
Tabulka 13	63
Tabulka 14	65
Tabulka 15	67
Tabulka 16	69

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník k diplomové práci

Vážený respondente. Jsem studentem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, kde studuji obor Sociální pedagogiky. V rámci své diplomové práce se zabývám mimo jiné uplatněním sociálního pedagoga při výchově dětí v dětském domově se školou. Chtěl bych Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní a bude sloužit pouze pro účely diplomové práce. **Dotazník je určen pedagogickým pracovníkům pracujících v zařízeních dětských domovů se školou, kteří zde pracují s dětmi od 8 do 18 roků.**

Správnou odpověď zakroužkujte. Předem Vám děkuji za Váš čas a ochotu.

Bc. Pavel Janoščík

- 1) Jsem:
 - c) Muž
 - d) Žena
- 2) V dětském domově se školou pracuji jako:
 - d) Učitel
 - e) Vychovatel
 - f) Jiný pedagogický pracovník – uveď jaký?
- 3) Jak dlouho pracujete v tomto zařízení nebo zařízení podobného charakteru?
 - f) do 5 let
 - g) od 5 do 10 let
 - h) od 10 do 15 let
 - i) od 15 do 20 let
 - j) více jak 20 let
- 4) Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?
 - e) výuční list s doplňkovým pedagogickým studiem
 - f) střední vzdělání s doplňkovým pedagogickým studiem
 - g) vysokoškolské s doplňujícím studiem speciální pedagogiky
 - h) vysokoškolské přímo se specializací na speciální pedagogiku
- 5) Jste spokojen s Vaším zázemím v dětském domově se školou?
 - f) jsem velmi spokojený
 - g) jsem spokojený
 - h) docela to ujde

- i) nejsem spokojený
 - j) nejsem vůbec spokojený
- 6) Jak by se dal charakterizovat Váš vztah ke svěřeným dětem:
- g) srdečný a vřelý
 - h) rozumný a vyvážený
 - i) upřímný a laskavý
 - j) neutrální, tolerantní
 - k) umírněný skoro lhostejný
 - l) je mi to jedno
- 7) Mohl by Vám napomáhat sociální pedagog při poskytování sociálně – právního poradenství v oblasti rodinných vztahů, zdravotního a psychického onemocnění či postižení, sociálně – patologických nebo kriminálních jevů?
- f) ano velmi
 - g) ano
 - h) ano, ale jen u některých jevů př:.....
 - i) asi ne
 - j) určitě ne
- 8) Spolupracuje se Vám dobře s ostatními pedagogickými pracovníky?
- e) ano se všemi rád spolupracuji
 - f) ano, ale jen s učiteli
 - g) ano, ale jen s vychovateli
 - h) spolupracuje se mi špatně s oběma skupinami
- 9) Myslíte si, že filozoficko-etický styl práce s dětmi ve Vašem dětském domově se školou je správný?
- d) ano určitě
 - e) ano, ale mám k některým postojům dětského domova výhrady
 - f) mám odlišný filozofický názor na práci v dětském domově se školou
- 10) Jaký je Váš názor na dodržování etických norem ve Vašem dětském domově se školou?
- e) ano dodržují se velmi přesně
 - f) ano, ale jen některé
 - g) moc se nedodržují
 - h) vůbec se nedodržují

- 11) Mohl by Vám sociální pedagog pomáhat s prováděním metodických a specializovaných kontaktních činností, se zaměřením na jednotlivce, rodiny a skupiny se zvýšeným rizikem sociálního vyloučení?
- e) určitě ano
 - f) jen v některých činnostech
 - g) někdy ano, ale spíše by byla jeho pomoc pro mě zátěží
 - h) určitě ne
- 12) Pokud by sociální pedagog byl pro Vás ve Vaší práci přínosem, tak v jakých praktických činnostech? (můžete zakroužkovat i více odpovědí)
- i) při přímé práci s dětmi
 - j) při vyřizování úředních záležitostí
 - k) při vyplňování agendy
 - l) při spolupráci s rodinou
 - m) při spolupráci s OSPODem
 - n) při spolupráci s PČR a soudy
 - o) při mimoškolních aktivitách a zájmové činnosti
 - p) při spolupráci se zdravotnickými zařízeními.
- 13) Myslíte si, že by se sociální pedagog měl podílet na přípravě a koordinaci sociálně-preventivního programu školy na ochranu týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí?
- e) určitě ano
 - f) ano
 - g) jen v některých případech
 - h) nemám ten pocit
- 14) Myslíte si, že by sociální pedagog Vám mohl pomoci s komunikací mezi dětmi a vámi?
- e) určitě ano
 - f) ano za určitých předpokladů, (specifikuj).....
 - g) myslím, že ne pokusím se to zvládnout sám
 - h) určitě ne
- 15) Pomohl by Vám sociální pedagog s přípravou dětí do školy a s motivací ke studiu?
- e) ano určitě
 - f) ano, ale jen ve specifických případech
 - g) ne, vše se pokusím zvládnout sám
 - h) určitě ne

16) Pomohla by Vám práce sociálního pedagoga s propojením mezi školou a jinými subjekty, např. obcí, policií, zdravotnickým zařízením?

f) určitě ano

g) ano

h) jen v některých záležitostech

i) ne

j) určitě ne